

Opinnäytetyö

Sosiaalian koulutusohjelma, varhaiskasvatus

PSOSTS15

2018

Karoliina Mäkinen & Kaisa Niinivirta

KURAATTORIN TOIMENKUVA ESIOPETUKSESSA

– Esiopetuksen kuraattoripalveluiden-malli Turun kaupungille

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma, varhaiskasvatus

2018 | 45 + 4

Karoliina Mäkinen & Kaisa Niinivirta

KURAATTORIN TOIMENKUVA ESIOPETUKSESSA

Esiopetuksen kuraattoripalveluiden-malli Turun kaupungille

Kehittämistyön tavoitteena oli luoda Turun kaupungin esiopetuksen kuraattoripalveluille toimintamalli. Toimintamallin työstäminen alkoi asiansanojen teorioihin tutustumisella, jonka jälkeen lähdettiin selvittämään muiden isojen kaupunkien toimintamalleja sekä karotettiin kuraattorin tarvetta Turun esiopetuksessa. Kehittämistyön toimeksiantajana oli perusopetuksen erityispalvelupäällikkö Tea Kiviluoma, joka toimii kuraattoreiden lähesimiehenä.

Kehittämistyön aihe saatiin toimeksiantajalta, joka näki tärkeänä esiopetuksen kuraattoripalveluiden vastaavan Turussa oppilashuoltolakia sekä että se olisi yhtenäinen kaupungin sisällä. Aiheen koimme kiinnostavana sen ajankohtaisuuden ja erikoisuuden takia. Esiopetuksen kuraattoripalveluista ei ole olemassa valtakunnallista ohjeistusta siitä, miten ja millä tavalla esiopetuksen kuraattoripalveluita tulisi kaupungeissa tarjota. Kuitenkin perhepalveluiden tarjonnan kehittäminen ja yhtenäistäminen Suomen sisällä ovat tällä hetkellä hallituksen kärkihankkeita. Esiopetuksen kuraattoripalvelut täydentävät perheille tarjottavia palveluita yhdessä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden sosiaali- ja terveysalan toimijoiden kanssa.

Tässä kehittämistyössä nousi selkeästi esille kuraattoripalveluiden tarpeellisuus esiopetuksessa ja sen pohjalta loimme yhdessä kehittämistyöryhmän kanssa yksinkertaisen toimintamallin, jolla aloitetaan työskentely vuoden 2018 aikana. Yksinkertaisesta toimintamallista luotiin tulevaisuutta varten laajempi malli, jossa otetaan huomioon yksilöllinen ja yhteisöllinen näkökulma esiopetuksen kuraattoripalveluissa. Toimintamalli yhtenäistäisi sekä loisi tasavertaisuutta Turun kaupungin kuraattoripalveluihin.

ASIASANAT:

Esiopetus, kuraattori, oppilashuolto, Turun kaupunki, yhteisöllinen, yksilöllinen

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social services

2018 | 45 + 4

Karoliina Mäkinen & Kaisa Niinivirta

THE ROLES OF SOCIAL WORKER IN TURKU'S PRE-SCHOOL EDUCATION

The purpose of this development work was to create a model for the Turku's pre-school social worker services. The principal was Tea Kiviluoma, who is the special services officer of basic education and works as a leader of social workers. Working of this model began by knowing key words and searching for the working models of other big cities pre-school curator services. At the same time, we mapped the need of the city of Turku for the services of curator. The subject of this development work came from the principal Kiviluoma. In her opinion it would be important that pre-school services in Turku correspond with the student welfare law and the services would be consistent within the city. We found this topic interesting because of its topicality and specialty. There is no national guidance on pre-school social work services as to how and in what way these services should be offered in cities. Pre-school social work services complement the services provided to families together with early childhood education, child health centre and other social and health care providers.

This development work clearly highlighted the need for the curator services in pre-school education. On that basis, we created two kinds of working models, a simple and a future model, together with the development team. The simple one has started working during 2018. The future model is wider and that considers an individual and community perspective in social work services for pre-school education, which means more resources for the social work services. In practice these kind of work models would create equality between the social work services in Turku.

KEYWORDS:

Pre-school education, social worker, student welfare, city of Turku, communal, individual

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LÄHTÖKOHDAT KEHITTÄMISTYÖLLE	8
2.1 Kehittämistyön lähtökohdat, tavoite sekä ajankohtaisuus	8
2.2 Toimeksiantajan ja kehittämisympäristön kuvaus	9
3 OPPILASHUOLLON PERUSTA	11
3.1 Oppilashuollon sisältö	11
3.2 Kuraattorin rooli oppilashuollossa	12
3.2.1 Kuraattorin kelpoisuusvaatimukset	13
3.2.2 Kuraattorin toimenkuva	14
4 ESIOPETUKSEN SISÄLTÖ	16
4.1 Lainsäädäntö esiopetuksessa	16
4.2 Esiopetuksen opetussuunnitelma	17
4.3 Oppilashuolto esiopetuksessa	19
4.4 Esiopetuksen oppilashuolto-mallit Turussa sekä muissa kaupungeissa keväällä 2018	20
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	24
5.1 Kehittämistyön aikataulut	24
5.2 Käytetyt menetelmät	26
6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	29
6.1 Kehittämistyön edistyminen	29
6.2 Webropol-kyselyn käyttäminen kehittämissä	31
6.3 Toimintamallin suunnittelupäivä ja 1. tuotos	34
6.4 Tuotoksen kehittäminen tulevaisuutta varten	35
6.5 Toimeksiantajan arvio toimintamalleista	39
7 POHDINTA	41
7.1 Kehittämistyön tavoitteen sekä menetelmien arviointi	41
7.2 Toimintamallin jatkokehittäminen	42
7.3 Kehittämistyön ammatillinen pohdinta	43

LÄHTEET**44****LIITTEET**

Liite 1 Webprol-kyselyn kysymykset / webprol- gallup på svenska

Liite 2 Muistiot

1 JOHDANTO

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelma pyrkii uudistamaan lapsille ja perheelle tarjottavia palveluita. Yhtenä kehittämiskokonaisuutena on lapsen hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatuksessa. Esiopetuksen oppilashuollon palveluilla voitaisiin tukea tätä kehittämiskokonaisuuden osa-aluetta. Vuonna 2014 voimaan tulleen uudistuneen oppilashuoltolain mukaan perusopetukseen kuuluvat oppilashuollon palvelut kuuluvat esiopetukseen. Lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä oppilashuollon palveluita tarvittaessa. Valtakunnallisia säädöksiä esiopetuksen oppilashuollonpalveluihin ei ole määritelty, ja kukin kunta toteuttaa niitä omalla tavallaan.

Kehittämistyön aiheeksi valikoitui kuraattorin toimenkuvan selkeyttäminen esiopetuksessa Turun kaupungissa, sillä kehittämistarve oli ajankohtainen. Toimintaympäristönä toimi Turun kaupunki ja toimeksiantajana kaupungin perusopetuksen erityispalvelupäällikkö. Tällä hetkellä Turun kaupunki ei tarjoa yksilöllisiä oppilashuollonpalveluita esiopetuksessa, ruotsinkielistä aluetta lukuun ottamatta. Lisäksi kaupungin sisällä on eroja siinä, miten yhteisöllisiä oppilashuollonpalveluita toteutetaan. Tämän kehittämistyön tarkoituksena on yhtenäistää ja tasa-arvoistaa oppilashuollonpalveluita kuraattoripalveluiden osalta.

Kehittämistyön lähteenä käytimme oppilashuoltoon liittyviä lakeja sekä esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Kuraattorin tietoperustaan tutustuimme siihen liittyvän peruskoulukuraattorin kirjallisuuden ja Turun ammattikorkeakoulun ylemmässä tehtyyn opinnäytetyöhön kuraattorien perehdyttämisestä. Lähteissä koimme niukkuutta, sillä kohdennettuja esiopetuksen oppilashuollon palveluihin suuntautuvia lähdemateriaaleja ei ollut saatavilla. Vuonna 2014 uudistunutta yleistä oppilashuoltolakia, Mahkonen käsittelee teoksessaan lain sisältöä ja sen vaikutusta perusopetukseen, minkä näimme hyödyllisenä. Uuden oppilashuoltolaki-teoksen lisäksi tuottoisana lähteenä käytimme Monialainen oppilashuolto ja sen johtaminen-teosta. Näistä yllämainituista lähteistä koostimme tähän raporttiin tietoperustan, minkä jaoinme kahteen päälukuun; oppilashuolto sekä esiopetus.

Tietoperustan jälkeen olemme koonneet raporttiin kehittämistyöprosessin kokonaisuuden. Prosessin aikataulut, vaiheistus, toimijat sekä käytetyt menetelmät ovat tarkemmin kuvailtuna pääluvusta viisi eteenpäin. Näiden jälkeen viimeisessä pääluvussa olemme

pohtineet kehittämistyön toteutumista sekä sen mahdollista jatkokehittämistä. Lopussa olemme pohtineet meidän opiskelijoiden omaa ammattilista kehittymistä ja tietotaitoa op-pilashuollon palveluista kehittämistyön prosessin aikana. Liitteiksi olemme lisänneet to-teuttamamme kyselylomakkeen sekä kehittämistyön aikana kirjatut muistiot.

Toimintamallin syntyminen tämän opinnäytetyön prosessin tuloksena tukee kuraattorei-den työskentelyä varhaiskasvatuksen esiopetuksessa sekä samalla esiopetuksen pa-rissa työskentelevien kasvattajien työtä. Ajatuksena oli, että yksilö sekä yhteisöllisten kuraattoripalveluiden saatavuus esiopetuksessa vaikuttaisi positiivisesti lasten ja heidän perheidensä hyvinvointiin. Kuraattorin ohjaus ja neuvonta tukisivat samalla esiopetuksen henkilöstön työskentelyä.

2 LÄHTÖKOHDAT KEHITTÄMISTYÖLLE

2.1 Kehittämistyön lähtökohdat, tavoite sekä ajankohtaisuus

Kehittämistyössä lähdettiin selvittämään esiopetuksen kuraattoreihin liittyviä odotuksia sekä kehiteltiin Turun esiopetuksen kuraattoripalveluita. Kehittämistyö painottui työelämän kehittämiseen ja siinä käytettiin hyödyksi tutkimuksellisia menetelmiä. Työn aikana tavattiin ja tehtiin yhteistyötä Turun sivistystoimen toimijoiden kanssa. Esimerkkejä toimijoista ovat muun muassa toimeksiantaja; perusopetuksen erityispalvelupäällikkö, työssä olevat kuraattorit, varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja esiopetuksen lastentarhanopettajat, jotka ovat merkittävästi läsnä esiopetuksessa.

Kehittämistyön tavoitteena oli osoittaa kuraattoripalveluiden tarve Turun esiopetuksessa. Tehtävänä oli luoda toimintamalli, joka toimisi suuntaa antavana tietona kuraattoreille, esiopetukseen osallistuvien työntekijöille ja päiväkodinjohtajille siitä, miten kuraattoripalvelut toimisivat esiopetuksessa. Tieto kuraattoripalveluiden sisällöstä tukisi moniammatillista työryhmää lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Kuraattoripalveluiden kehittämiseen esiopetuksessa ja sen osoittaminen sivistystoimen hallintoon toi esille mahdollisen resurssien lisäämistarpeen. Resurssihin ei suoranaisesti pystytä vaikuttamaan, mutta kehittämistyön tutkimuksen lopputuotoksen avulla pyritään osoittamaan kuraattoripalveluiden tarpeellisuus esiopetuksessa myös niiden osalta.

Kehittämistyön aiheen tietoperustaan lukeutui keskeisesti lainsäädäntö, mikä huomioitiin prosessin etenemisessä. Olennaisimpia lakeja olivat muun muassa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki sekä perusopetuslaki, jonka piiriin esiopetus kuuluu. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaista näkee käytettävän myös opiskeluhuoltolaki -käsitettä (Perälä ym. 2015, 13). Molempien lakien tavoitteena on edistää oppilaan hyvinvointia sekä oppimista niin yhteisö- kuin yksilötasolla. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki sisältää tarkempia määritelmiä opiskelijahuollon järjestämisestä, toteutuksesta sekä arvioinnista. Kyseisen lain kuudes pykälä pitää sisällään tarkempia erittelyjä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä niiden ammattihenkilöiden kelpoisuusvaatimuksista. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013.)

Varhaiskasvatuksen esiopetuksen kuraattoripalveluiden toteuttamistavat olivat kehittämistyön aloitusajankohtana toimeksiantajan mukaan kunkin sitä tarjoavan kunnan oman näköinen toteutuksensa, sillä valtakunnallisia ohjeita ei oltu kuntiin annettu. Aihe oli hyvin

ajankohtainen Turussa, sillä vaikka kuraattorin palvelut esiopetuksessa olivat oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määritelty, palvelun tarjonta esiopetuksessa oli vain hyvin muodollista. Esiopetuksen oppilashuoltoa oli toteutettu määritetyn yhteistyökoulun pitämässä kokouksissa, joita pidettiin kerran vuodessa. Yksilökohtaista oppilashuoltoa ei ollut tarjottu suomenkielisen esiopetuksen puolella.

Hallituksen tämän hetken kärkihankkeisiin kuuluva Lape-hanke koskee lasten- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Muutosohjelman yksi kehittämiskokonaisuus on ”Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena.” (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017). Kuraattoripalveluiden kehittäminen esiopetuksessa tukisi tätä kehittämiskokonaisuutta. Kuraattorin sosiaalihuollon osaamisen hyödyntäminen esiopetuksessa vahvistaisi lapsen hyvinvointia ja esiopetusyhteisön toimintaa.

2.2 Toimeksiantajan ja kehittämisympäristön kuvaus

Kehittämistyön toimeksiantajana oli Turun kaupungin erityispalvelupäällikkö. Erityispalvelupäällikkö toimi kuraattoreiden esimiehenä sivistystoimen hallinnossa. Sivistystoimiala tarjoaa palveluitaan varhaiskasvatuksesta toisen asteen opintoihin. Peruspalveluihin kuuluvat myös opetuksen tukipalvelut. Toimeksiantajan verkostoon kuuluvat sosiaalitoimi, terveydenhoidon palvelut, erityisesti lasten ja nuorten psykiatriset palvelut sekä kolmannen sektorin toimijat, kuten Linkki ja Vamos.

Kehittämistyön toimintaympäristönä toimi varhaiskasvatuksen esiopetus. Perusopetuslain mukaan kunnalla on velvollisuus järjestää kunnassa asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Kunta voi hankkia esiopetuspalveluita muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelun tuottajalta, kunnan ollessa kuitenkin vastuussa siitä, että kyseiset hankitut palvelut järjestetään perusopetuslain mukaisesti. Huomioitavaa on, että kaksikielisissä kunnissa kunta on velvollinen järjestämään esiopetusta sekä suomen- että ruotsinkielisenä. (Perusopetuslaki 628/1998, 4§.) Huoltajan vastuulla on huolehtia lapsen osallistumisesta esiopetukseen tai muuhun toimintaan, mikä saavuttaa esiopetuksen tavoitteet (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 12).

Esiopetus ja siihen kuuluvat opetus sekä oppimateriaalit ovat maksuttomia. Tarvittaessa mahdollinen esiopetuksen oppilashuolto on sitä tarvitseville maksuton. Perusopetuslain mukaan lapselle on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä täysipainoinen ja maksuton

ateria ja ruokailuhetken tulee olla ohjattu. Yleensä esiopetus on kestoaltaan yhden luku-
vuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä
olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehtoista määritellään erikseen. Lap-
sella on oikeus käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuksen palveluja, mikä
tulee huomioida esiopetusta järjestettäessä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perus-
teet 2014, 13.)

3 OPPILASHUOLLON PERUSTA

3.1 Oppilashuollon sisältö

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskeluhoitolain mukaan opiskelijan hyvinvoinnin edistämistä, mikä pitää sisällään hyvän psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin sekä hyvän oppimisen. Hyvinvoinnin edistämisen lisäksi opiskeluhuollolla ylläpidetään opiskelijan hyvinvointia. Ensisijaisesti opiskeluhoitoa järjestetään ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona, mutta sen lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. Opiskeluhuollon keskeisenä tavoitteena on varhaisen tuen järjestäminen. Varhaisen tuen avulla pyritään ehkäisemään ongelman pahentumista ja vahvemman tuen tarvetta. (Perälä ym. 2015, 25 & 116.) Opiskeluhoitolain mukaan opiskeluhoito koskee perusopetusta, sisältäen esiopetuksen, lukiokoulutuksen ja nuorten ammatillisen peruskoulutuksen (Perälä ym. 2015, 25-29). Opiskeluhuollon palveluihin kuuluvat psykologi-, kuraattoripalvelut sekä terveydenhuollonpalvelut, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto (Mahkonen 2014, 20). Esikoululaisten terveydenhuollon ehkäisevät palvelut järjestää lastenneuvola (Perälä ym. 2015, 92).

Opiskeluhoito on jaettu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Yhteisöllinen oppilashuolto koskee koko opetusyhteisöä ja yksilökohtainen opiskelijahuolto on yksittäiselle oppilaalle annettavaa monialaista osaamista, johon sisältyvät muun muassa kuraattori- ja psykologipalvelut. (Perälä ym. 2015, 94.) Kyseisellä jaolla on samalla oikeudellisia eroja, sillä esimerkiksi yhteisöllisessä opiskeluhoitossa ei voida käsitellä nimellistä opiskelijaa koskevaa asiaa. Yksilökohtaisessa opiskeluhoitossa painottuu opiskelijan itsemääräämisoikeus ja luottamuksensuoja, sillä se perustuu aina opiskelijan sekä tarvittaessa hänen huoltajansa suostumukseen. Lakiin ei kuitenkaan sisälly opiskelijalle annettavia pedagogisia tukia, esimerkiksi perusopetuksessa annettavat tuen portaat, vaan ne määräytyvät koulutusta koskevien lakien mukaisesti. Käytännön työkentällä opiskeluhoillon ja pedagogisen tuen erottaminen toisistaan voi olla haastavaa, kun huomioidaan opiskeluhoillon laaja-alaisuus. (Lahtinen & Lankinen 2015, 333.)

Opiskeluhoito on yhteistyötä, joka toteutetaan yhdessä oppilaan ja hänen huoltajien kanssa. Oppilaan ikä, kehitystaso ja muut henkilökohtaiset edellytykset sekä toivomuk-

set ja mielipiteet tulee ottaa huomioon, kun tehdään häntä koskevia toimenpiteitä ja ratkaisuja. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää lasta käyttämästä opiskeluhuollon palveluita. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 18§; Mahkonen 2014, 160.)

Monialaisen asiantuntija ryhmän on tarkoitus selvittää yhdessä oppilaan ja/ tai perheen tuen tarpeet, etsiä niihin sopivat tuen muodot ja ohjata tarvittaessa palveluiden piiriin. Oppilaalle ja huoltajalle ei ole tarkoitus antaa valmista ratkaisumallia, vaan ottaa tuen muodoissa huomioon oppilaan ja huoltajan näkemykset. Ammattilainen voi esittää näkökulmiaan tuen muodoista, mutta lopullisen päätöksen tekee oppilas ja huoltaja. (Perälä ym. 2015, 64.)

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tueksi. Huoltajan ja oppilaan suostumuksella asiantuntijaryhmään kutsutaan opiskeluhuollon yhteistyötahoja tai mahdollisesti oppilaan läheisiä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 19§; Mahkonen 2014,160.) Monialaisessa työryhmässä on terveydenhuollon sekä psykologi- ja kuraattoripalveluiden edustajia. Huomioitavaa on, että oppilaan ja vanhempien tarpeiden mukainen edustus on paikalla sekä erityisasiantuntijat, kuten erityisopettaja. (Mahkonen 2014, 313.) Asiantuntijaryhmän koko tulee olla tarkoituksen mukainen: suppea mutta kuitenkin niin, että kaikki tarvittavat tahot ovat paikalla. Turvallinen ilmapiiri syntyy ja sitä kautta luottamus kehittyy helpommin, kun ryhmä on pienempi. (Perälä ym. 2015, 96.)

3.2 Kuraattorin rooli oppilashuollossa

Kuraattoripalvelut ovat osa opiskeluhuoltoa ja ovat koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisia opiskeluhuollon palveluita (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3§). Opiskeluhuollossa kuraattoripalveluilla tarkoitetaan kuraattorin antamaa tukea ja ohjausta opiskeluun sekä koulunkäyntiin. Kuraattorin työ oppilashuollossa on ennaltaehkäisevää sekä korjaavaa työtä. Kuraattoripalveluiden tarkoituksena on edistää koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä samalla opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten yhteistyötä, tukea opiskelijoiden hyvinvointia ja oppimista sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. (Perälä ym. 2015, 27.) Kuten jo aikaisemmin on todettu, opiskeluhuollon kuraattoripalvelut sisältyvät opiskelijahuollon palveluihin, joka on osa kunnan peruspalvelujen kokonaisuutta.

Kuraattorin työn tavoitteena on edistää lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia, mikä luo edellytyksiä oppimiselle. Kuraattorit tekevät yhteistyötä sekä oppilaitosyhteisön

sisällä ja ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa. Esimerkkejä yhteistyötahoista ovat muun muassa perheneuvola ja lastensuojelu, joiden kanssa yhteistyössä kuraattorit tuovat oman näkökulmansa esille yksittäisen lapsen tai nuoren asiaa koskevassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. (Hietanen-Peltola ym. 2015, 77-78.)

Suomessa on aloitettu kiinnittämään enemmän huomiota opiskelun tukemiseen perusopetuksessa; esiopetus mukaan lukien. Kodin ja koulun välinen yhteistyö, oppilaan ohjaus, tukiopeus, kerhotoiminta, oppimissuunnitelma ja oppilashuolto kuuluvat yleisen tukeen. (Ojala 2015, 66.) Kuntien tulisi siis järjestää oppilashuoltoon kuuluvia kuraattori-palveluita, jotka antavat riittävän tuen ja ohjauksen perusopetuslain piirissä oleville esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille (Mahkonen 2014, 77).

3.2.1 Kuraattorin kelpoisuusvaatimukset

Ensimmäistä kertaa koulukuraattoreiden kelpoisuusvaatimuksia määriteltiin laissa 1.8.2014, jolloin oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan. Tätä ennen aikaisemman lainsäädännön mukaan kelpoisuusvaatimuksena oli vähintään ammattikorkeakoulutason sosiaalialan tutkinto. Tämän lisäksi kaikissa oppilaitoksissa oli käytettävissä opiskeluhuollon vastaavia kuraattoreita, joilla oli sosiaalityöntekijän pätevyys. Aikaisemmat koulukuraattoreiden kelpoisuusvaatimukset koettiin kuitenkin käytännön työssä liian kapealaisiksi. Kelpoisuusvaatimuksia laajentamalla Yhteiskunta-alan korkeakoulutut ry:n mukaan asiantuntevien sosiaalityön palveluiden saatavuus kaikissa oppilaitoksissa oli turvattu. Samalla se mahdollistaisi riittävän työnantajakohtaisen harkinnan, minkälaista erityisosaamista kuraattorityössä kussakin oppilaitoksessa on tarpeellista.

Tällä hetkellä kuraattorina voi toimia henkilö, joka on suorittanut sosiaalialalle soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon Suomessa, jolloin hänellä on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston myöntämä oikeus harjoittaa sosionomin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817, 8§). Tämän lisäksi kuraattorina voi toimia henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto sekä hänellä on sosiaalialan aineopinnot suoritettuna tai hänellä on työkokemusta kuraattorin työstä tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä vähintään kahdelta vuodelta. Jokaisessa oppilaitoksessa on oltava käytettävissä opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka vastaa sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain pykälän seitsemän ehdot. Tässä laissa määritellään oikeuden harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia laillistettuna

ammattihenkilönä, jos hän on Suomessa suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, johon on sisällynyt tai jonka lisäksi hänellä on suoritettuna pääaineopinnot tai niitä vastaavia yliopistollisia opintoja sosiaalityöstä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817, 7§.)

3.2.2 Kuraattorin toimenkuva

Kuraattori on erikoistunut kouluissa tehtävään ehkäisevään lastensuojelutyöhön ja hän on sosiaalialan asiantuntija. Kuraattorin tarkoitus on auttaa oppilaita, joilla on ongelmia koulunkäynnissä, ihmissuhteissa, kasvun ja kehityksen kanssa. Vastuulla on myös koko kouluyhteisön toiminnan ja hyvinvoinnin tukeminen sekä yhteistyö kodin ja koulun välillä. (Kehakeskus 2018, Ammattinetti.)

Kuraattorin perustehtävät on jaettu kolmeen eri osaan, jotka ovat asiakastyö, yhteistyö ja verkostoituminen sekä kehittämistyö. Asiakastyö pitää sisällään lapsen ja nuoren tuen ja avun tarpeiden tunnistamisen sekä sen arvioinnin yhteistyössä huoltajien kanssa tarvittaessa. Kuraattori tukee oppilaiden sosiaalista kasvua ja toimintakykyä yksilö-, ryhmä- sekä luokkatyöskentelyn keinoin. Työskentelykeinoina voidaan käyttää yksilötapaamisia, vertaisryhmiä ja oppitunteja sovitusta aiheesta. Luokkien ilmapiiri, työskentelyrauhan ylläpitäminen, ristiriitatilanteet opettajan ja oppilaiden välillä, koulunkäynnin laiminlyönti, motivaation puute, kiusaaminen sekä erilaiset siirtymävaiheet; luokan vaihtaminen, ovat esimerkkejä kuraattorin työskentelyn kohteista. (Perälä ym. 2015, 94; Kehakeskus 2018, Ammattinetti.) Kuraattorille tulon syynä voi edellä mainituiden lisäksi olla perheen tilanne: ongelmat lapsen kasvatuksessa ja/tai huollossa, perheen rakenteiden muutokset tai vakavat ongelmat perheessä, esimerkiksi väkivalta ja päihteet (Perälä ym. 2015, 94).

Kuraattorin tulee huolehtia oppilaiden oikeusturvasta omalta osaltaan sekä sen toteutumisesta yhteisössä siten, että oppilas saa palveluohjausta ja tarvitsemansa tuen. Työskentelyssä tulee ottaa huomioon salassapito, erityisesti kun oppilaasta siirretään tarvittavia tietoja tukitoimien järjestämistä varten. Kuraattorit toimivat yhteistyössä vanhempien, opettajien sekä muun henkilökunnan kanssa. Oppilashuollon sosiaalisiin kysymyksiin saa asiantuntija-apua ja neuvontaa kuraattorilta. Kuraattori voi toimia opettajan työparina huoltajatapaamisissa. Asiakastyö osuuteen kuuluu myös osallistuminen koulukohtaisiin oppilashuoltoryhmiin ja monialaisiin asiantuntijaryhmiin. (Kiviluoma 2010, 16.)

Yhteistyö ja verkostoituminen -osuus pitää sisällään perehtymisen oman yhteistyöalueensa elinolojen sekä palveluitaan tarjoaviin yhteistyökumppaneiden lisäksi yhteistyöverkostojen luomiseen. Yhteistyöverkostoihin kuuluvat alueelliset työryhmät, järjestöyhteistyö ja viranomaisyhteistyö. Kuraattori osallistuu oman alansa asiantuntijana kouluyhteisön ja oppilashuollon kehittämiseen ja toimintaan. Näitä kehittämis- ja toiminnankohteita ovat opetussuunnitelmat ja turvallisuus-, päihde- sekä kriisisuunnitelmien laatiminen. Kehittämistyön osuuteen kuuluu osallistuminen ja vaikuttaminen koulun psykososiaalisen työn asiantuntijana opetustoimen työryhmissä eri hallintokuntien toiminnoissa. Tavoite on suunnitella ja kehittää koulun kasvatustavoitteita, jotta saavutetaan tarvittavat määränpäätt. Kuraattorin tulee huolehtia oman ammattitaitonsa ja alansa kehittämisestä työnohjauksen ja täydennyskoulutuksen avulla. (Kiviluoma 2010, 16.)

4 ESIOPETUKSEN SISÄLTÖ

4.1 Lainsäädäntö esiopetuksessa

Perusopetuslain mukaan lapsen on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna osallistuttava esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan, mikä on kestoaltaan vuoden pituinen (Perusopetuslaki 628/1998, 2§). Esiopetuksen opetussuunnitelma ja sen käytännön toteutus perustuvat perusopetuslain mukaiseen Opetushallituksen antamiin valtakunnallisiin määräyksiin (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 8). Suomen perustuslaki, perusopetuslaki ja -asetukset sekä sen nojalla annetut valtioneuvoston asetukset, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet toimivat ohjaavina velvoitteina esiopetuksen järjestämisessä. Näiden lisäksi opetusta järjestettäessä tulee huomioida samalla muut velvoitteet, jotka tulevat muista lainsäädännöistä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Esimerkkejä näistä ovat Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, tasa-arvolaki sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 12.)

Esiopetuksen keskeisimpinä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä, jolloin esiopetus yhdessä varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen kanssa muodostavat lapsen oppimisen ja kasvun kannalta pohjan elinikäiselle oppimiselle. Toiminta esiopetuksessa suunnitellaan lapsilähtöisesti niin, että se vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Merkittävä rooli esiopetuksella on lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa huomaamisessa ja samalla mahdollisten vaikeuksien ehkäisemisessä. Perusopetuslain mukaan lapsen oppimisedellytyksien parantamisen lisäksi esiopetuksella on samalla sivistystehtävä sekä sen tarkoituksena on edistää tasa-arvoisuutta. Esiopetuksen tavoitteena on tukea lasten kasvua eettisesti vastuukykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Samalla esiopetus antaa heille tarpeellisia tietoja ja taitoja elämässä, joten opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Esiopetusta suunnitellaan ja järjestetään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti, jossa lasten mielipiteitä on kuunneltu sekä heidän identiteettinsä kehittymistä tuettu. Lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset ja uskonnolliset taustat ovat myönteisellä tavalla huomioitu esiopetuksen toteuttamisessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 12-13.)

Aikaisemmissa esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa pystyy havaitsemaan lasten osallisuuden lisääntymisen toiminnan kehittämisessä. Vuoden 2014 esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa lapsen osallisuus ja aktiivinen toimijuus on saanut jo oman alalukunsa. Voimassa olevassa varhaiskasvatuslaissa lapsen osallisuus ja vaikuttaminen korostuu, ja varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia lapsen ja hänen huoltajan kanssa yhdessä lapsen tasapainoisen kehityksen sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Painoarvoltaan lakiteksti on merkittävä ja sen tulisi näkyä tulevaisuudessa niin valtakunnallisella kuin kunta- ja yksikkötasolla. Käytännössä muutos voi olla kuitenkin hidasta ja esimerkiksi määrättyissä varhaiskasvatussuunnitelmien laatimissa lomakkeissa lapsen ääni ei pääse kuuluviin vaan kirjatut tiedot perustuvat aikaisempaan tapaan aikuisten käsityksiin. (Hujala & Turja 2016, 44-45.)

Oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna kunta on velvollinen järjestämään oman alueensa lapsille esiopetusta. Sen järjestäminen voi tapahtua päiväkodissa tai koulussa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 12.) Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa olevalla lapsella on samalla oikeus osallistua päivähoidopalveluiden toimintaan, mikä pitää huomioida esiopetusta järjestettäessä (Perusopetuslaki 628/1998, 6§). Lapsen huoltajan vastuulla on huolehtia lapsen osallistumisesta esiopetukseen tai esiopetuksen tavoitteet saavuttamaan muuhun toimintaan. Huoltajien osallisuus korostuu esiopetusta koskevassa lainsäädännössä. Esiopetuksessa olevan lapsen huoltajalla on oikeus saada tietoa ennen esiopetukseen ilmoittautumista esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta. Oikeus koskee samalla tietoa kuulla lapsen esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Esiopetuksen kehittämisessä tulee pyrkiä kuuntelemaan huoltajien mielipiteitä ja antamia palautteita. Koska esiopetus on osa lapsen johdonmukaista oppimispolkua, lapsen tukemisen kannalta on oleellista huolehtia ja turvata siirtymävaiheet esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen. Yhteistyö huoltajien kanssa tukee oppimispolun eheyttä sekä lapsen kehityksen tukemista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 12-14.)

4.2 Esiopetuksen opetussuunnitelma

Esiopetuksessa lapsen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa opettajien, toisten lasten sekä ympäristön ja yhteistyötahojen kanssa. Toiminnan tavoitteena on helpottaa koulumaailmaan sopeutumista muun muassa laajentamalla lapsen tieto- ja oppimiskäsitteitä ja valmentaa lasta niin sanottuun oikeaan kouluun. Akateemisena linkkinä tässä

valmentamisessa toimii esimerkiksi esiopetuksen tehtäväkirjat, joita aloitetaan esiopetuksessa käyttämään. (Hujala & Turja 2016, 88.) Opetuskielenä esiopetuksessa toimii suomi tai ruotsi, mutta tarvittaessa se voi olla myös saame, romaani tai viittomakieli. Tarvittaessa opetusta voidaan kuitenkin antaa muilla kuin aikaisemmin mainituilla kielillä, kunhan se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 12.)

Esiopetuksen toiminnassa keskeisessä osassa on leikki, joko ohjattuna tai lasten omaehtoisena leikkinä. Leikin lisäksi havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat sisältyvät esiopetuksen toimintaan. Monipuolisilla työtavoilla pyritään tukemaan lasten kasvua ja oppimista sekä samalla vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan. Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristö sisältää riittävästi erilaisia opetteluun ja leikkiin soveltuvia materiaaleja, työvälineitä sekä mahdollisuuksia teknologian käyttämiseen. Työtavat, oppimisen väline sekä sen kohde ovat esiopetuksessa vähitellen kehittyviä taitoja, joita lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Työtapojen kehittäminen tapahtuu yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin, sekä lapsilta ja heidän huoltajilta saatujen palautteiden perusteella. Arviointi sisältyy esiopetukseen ja siihen osallistuu opettajien lisäksi esiopetuksen muu henkilöstö sekä lapset itse ja heidän huoltajansa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 28-29.) Esiopetuksessa yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Jokainen kokonaisuus sisältää tavoitteita ja tehtäviä, joiden sisältöjä yhdistelemällä saadaan pedagogisesti tarkoituksenmukaista esiopetuksen oppimiskokonaisuutta. Nämä viisi kokonaisuutta ovat: ilmaisun monet muodot, kielten rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan ja kehityn. Jokainen kokonaisuus on esitelty erikseen Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa, josta löytyy myös kunkin kokonaisuuden tehtävät ja tavoitteet. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 30-38.)

Esiopetuksen henkilöstössä noudatetaan lakien mukaisia kelpoisuusvaatimuksia. Henkilö, joka on sovelias antamaan luokanopetusta opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten mukaan, on samalla kelpoinen toteuttamaan esiopetusta. (Lahtinen & Lankinen 2015, 395.) Esiopetuksen opettajat ovat koulutukseltaan kasvatustieteiden kandidaatteja sekä maistereita tai vanhamuotoisen opintotason tutkinnon suorittaneita lastentarhanopettajia. Käytännössä tämä vie esiopetuksen opettaja kelpoisuus mahdollisuuden ammattikorkeakoulusta valmistuneilta sosionomeilta, jotka ovat suuntautumis-

vaihtoehdoksi valinneet varhaiskasvatukseen, sillä he ovat niillä opinnoilla kelpoisia toimimaan vain 0-5 vuotiaiden lastentarhanopettajana. (Kalliala 2012, 74-75.) Kuitenkin tulee huomioida, että esiopetusuudistuksen yhteydessä opettajakelpoisia ovat myös henkilöt, jotka ovat koulutustaustaltaan sosiaalikasvattajia, sosiaalialan ohjaajia tai sosionomeja (AMK), jos he olivat jo esiopetuksen opettajan tehtävässä ennen esiopetuksen uudistamista (Lahtinen & Lankinen 2015, 395). Lapsen kasvuympäristöjen yhteistyön luonne muuttuu siirtymätilanteessa esiopetuksesta koulumaailmaan. Vanhemmille esikoulu ja sen henkilökunta on luonteva yhteistyökumppani, sillä yhteisiä tapaamisia ja keskusteluja voi olla jopa päivittäin. Koulumaailmassa vanhemman ja opettajan väliset tapaamiset harvenevat sekä ne ovat virallisempia, vaikka muistettavaa on vaalia keskinäisiä vuorovaikutushetkiä lapsen kehityksen tukemiseksi. (Hujala & Turja 2016, 90.)

4.3 Oppilashuolto esiopetuksessa

Oppilaitoksen sijaintikunnalla on velvollisuus järjestää kuraattoripalveluita alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Velvollisuus järjestää kyseistä oppilashuollon palvelua on myös silloin, vaikka koulutuksen järjestäjä olisi yksityinen tai valtio. Poikkeuksena kuitenkin tapaukset, jossa koulutuksen järjestäjä ei ole päättänyt järjestää palveluita osittain tai kokonaan omana toimintanaan sekä samalla omalla kustannuksellaan. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 9§.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on erikseen määritelty esiopetuksen oppilashuollosta. Käsitteinä käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain sijaan oppilashuoltoa, opiskelijasta termiä lapsi, oppilaitoksesta käsitettä esiopetussyksikkö tai esiopetus sekä opetuksen järjestäjä nimityksellä viitataan koulutuksen järjestäjään. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus, ja siitä on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä. Opiskeluhoito on osa esiopetuksen tehtävässä tukea ja edistää lapsen kasvua, kehitystä sekä oppimista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 58.)

Maksuton oppilashuolto sisältyy esiopetukseen ja jokaisella lapsella, myös pidennetyn oppivelvollisuudessa olevilla, on oikeus käyttää oppilashuollon palveluita. Ensisijaisena oppilashuoltona toteutetaan ennaltaehkäisevää esiopetussyhteisöä tukevaa yhteisöllistä oppilashuoltoa, mutta lapsilla on oikeus tämän lisäksi vielä yksilölliseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oleellista oppilashuollossa, ja sitä järjestetäänkin yhteistyössä

opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa niin, että niistä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Tässä kokonaisuudessa on keskeistä samalla toteuttaa oppilashuoltoa sekä lapsen, että hänen huoltajiensa kanssa yhteistyössä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 58.)

Esiopetuksessa havaittuihin huolenaiheisiin ratkaisuja etsitään huoltajan kanssa yhteistyössä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 58). Yhteistyö on tärkeää rakentaa perheen omat lähtökohdat huomioiden ja toteuttaa se yhdessä lapsen ja perheen kanssa. Lapsen omat mielipiteet ja toiveet tulee huomioida hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti häntä koskevissa asioissa. Yhteistyössä tavoitteena on muun muassa asettua tasavertaisiksi kumppaneiksi perheen ja viranomaisten kesken, jotta osallisten voimavarat yhdistäen löydetään mahdollisia erilaisia tuen muotoja sekä jokapäiväisiä arkea helpottavia käytäntöjä. Vaikka varhaiskasvatus on lähtökohtaisesti kokonaisuudessa laaja moniammatillinen työyhteisö, on silti mahdollista luoda pysyviä yhteistyörakenteita, sillä yhteistyö muodostuu jokaisessa tilanteessa tapauskohtaisesti. (Heinonen ym. 2016, 185.)

4.4 Esiopetuksen oppilashuolto-mallit Turussa sekä muissa kaupungeissa keväällä 2018

Turussa esiopetusryhmien oppilashuolto on toteutettu yhteisöllisenä oppilashuoltona. Jokaiselle esiopetusryhmälle on määriteltynä yhteistyökoulu, jonka kanssa pidetään yhteisöllinen oppilashuoltokokous vähintään kerran vuodessa. (Turku 2018.) Syksyllä 2017 varhaiskasvatuksenerityisopettajien kokoontumisessa ilmeni Turun kaupungilla olevan kuitenkin toteuttamiseroja suomen- ja ruotsinkielisen esiopetuksen välillä. Suomenkielisessä esiopetuksessa kuraattorin rooli toteutuu yhteisöllisellä tasolla vuosittaisissa yhteistyö koulun tapaamisissa. Ruotsinkielisessä esiopetuksessa kuraattorille on ollut saatavilla lisäksi yksilöpalveluita.

Kehittämistyössä perehdyttiin muiden isojen kaupunkien (Helsinki, Vantaa, Espoo, Tampere ja Oulu) tapaan toteuttaa esiopetuksen kuraattoripalveluita. Tarkoituksena oli selvittää näiden kaupunkien tavat järjestää esiopetuksen kuraattoripalveluita olemalla yhteydessä vastaaviin kuraattoreihin ja kuraattoreiden esimieheen sähköpostilla tai puhelimitse. Kaikille esitettiin sama kysymys aiheesta, kuinka he ovat omassa kaupungissaan järjestäneet esiopetuksen oppilashuoltopalveluita. Vastaukseksi saatiin tietoja kunkin

kaupungin omasta toimintamallista esiopetuksen kuraattorityöstä, valtakunnallisten säädösten puuttuessa. Alla listattuna kunkin kaupungin toimintamallit erikseen. Vantaan kuraattoripalveluista ei saatu tietoja yhteydenotoista huolimatta.

Espoon toimintamalli:

Espoon oppilashuoltopalvelut järjestetään suomenkielisen opetuksen toimesta esiopetuksesta toiselle koulutusasteeseen saakka. Esiopetuksen kuraattoripalvelut ovat oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaan tuleminen myötä 1.8.2014 otettu käytäntöön. Käytännössä resurssien vähäisyyksien myötä kaupunki pystyy tarjoamaan kuraattoripalveluita pääsääntöisesti konsultaatioperiaatteella perusopetuskuraattoreiden toimesta. Erittäin akuuteissa tapauksissa oppilashuollon kuraattoripalveluita toteutetaan muutenkin kuin konsultaatioperiaatteella. Akutteja tapauksia on ollut vähän ja ne harkitaan aina tapauskohtaisesti. Esiopetuksen psykologiapalveluista vastaa tällä hetkellä sosiaali- ja terveystoimen terapiapalvelut. Tavoitteena on kuitenkin siirtää edellä mainitut palvelut sivistystoimen alle viimeistään vuoden 2019 aikana, josta neuvotteluita käydään parhaillaan.

Kaupunki on saanut juuri neljä kuraattorivakanssia ja niiden rekrytointi tapahtuu pikapuolin. Uudet esiopetuksen kuraattorit tulevat jakautumaan suuralueille siten, että jokainen toimii oman suuralueensa kuraattorina alueen esiopetuksen yksiköille. Samalla he tulevat kuulumaan oman suuralueensa perusopetuksen kuraattoritimiin, ja tulevat kehittämään toimintaa omana tiiminään. Esiopetuksen puolella kuraattorityö on vielä uutta, joten heidän palvelujaan ei osata vielä hyödyntää kovin hyvin. Kaikkien kuraattoreiden esimies uskoo kuitenkin, että uusien täyspäiväisten esiopetuskuraattoreiden myötä toiminta alkaa laajenemaan normaaliksi käytännöksi.

Helsingin toimintamalli

Nykyinen Helsingin vastaava kuraattori, on aloittanut vastaavan kuraattorin työssä helmikuun alussa 2018. Hänen määritelmän mukaan Helsingissä kuraattorin tehtävänä on tukea ja auttaa esiopetuksen piirissä olevia lapsia ja heidän perheitään sosiaalityön keinoin. Esiopetuksen kuraattoripalveluista on vastuu vastaavalla kuraattorilla. Ruotsinkielisten esikoululaisten kuraattoripalveluista vastaa ruotsinkielisten koulujen kuraattorit. Kokemukseen pohjautuvaa tietoa vastaava kuraattori ei vielä osannut kommentoida.

Oulun toimintamalli

Oulun kaupungin oppilas- ja opiskelijahuoltopalvelut kuuluvat sivistys- ja kulttuuripalveluiden alaisuuteen ja niitä tarjotaan saman sisältöisinä esiopetuksesta toisen asteen päättövaiheeseen asti. Kuraattoripalvelut ovat jaettu neljään maantieteellisesti jaettuun aluetiimiin esi- ja perusopetuksessa. Yksi kuraattori ja psykologityöpari vastaa heille osoitetulla vastuualueellaan perusopetuksen ja esiopetussyksiköiden kuraattoripalvelusta.

Yhdellä työparilla on 3-4 perusopetuksen koulua ja 6-10 esiopetussyksikköä. Lapsi- ja oppilasmäärä käsittää 1100-1900 oppilasta, keskimäärin 1400 koko kaupungin alueella. Kuraattoreita on esi- ja perusopetuksessa yhteensä 17 henkilöä ja psykologeja saman verran. Kevään 2018 aikana kaupunki oli rekrytoimassa kolme uutta kuraattoria ja kolme uutta psykologia.

Kuraattorin toimenkuva on koulutusasteesta riippumatta sama. Sosionomi- ja sosiaalityöntekijätaustaisten kuraattoreiden kesken on tehty muutamia tarkennuksia. Sosiaalityöntekijä taustaisen kuraattorin työnkuva sisältää konsultaatiovelvoitteen vaativissa asiakas- tai jatko-ohjaustapauksissa sekä rikostutkintapyynnöissä.

Tampereen toimintamalli:

Tampereella oppilashuollon toiminta ja palvelut järjestetään siten, että niistä muodostuu yhtenäinen jatkumo esiopetuksesta toiselle asteelle. Oppilashuoltoryhmien toiminta on monialaista, mikä tarkoittaa, että kaikissa oppilashuoltoryhmissä on opetushenkilöstön lisäksi terveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluiden edustajia tarpeen mukaan. Tampereen kaupungin oppilashuollon ohjausryhmä on vastuussa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta, kehittämisestä sekä arvioinnista.

Esiopetuksen toteutuessa päiväkodissa, sen johtaja vastaa oppilashuollon toteuttamisesta esiopetuksessa ja hän osallistuu oppilashuoltoryhmän toimintaan. Monialaiseen oppilashuoltoryhmään kuuluvat päiväkodin johtaja, lastentarhanopettajat sekä -hoitajat, koulukuraattori ja -psykologit sekä neuvolaterveydenhuollon edustajat. Tarvittaessa kokouksiin voidaan tapauskohtaisesti kutsua huoltajia, lapsia tai muita asiantuntijoita sekä viranomaisia. Yhteistyötä koulu tekee yhteisötason oppilashuoltoa päiväkodissa toimivien esiopetusryhmien kanssa vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa.

Käytännössä koulukuraattorit osallistuvat pääasiassa yhteisöllisen oppilashuollon kokouksiin esiopetuksen oppilashuollossa. Konsultaatiokeskusteluja koulukuraattorit käyvät jonkin verran esiopetushenkilöstön kanssa ja tarvittaessa he osallistuvat sovitusti yksittäisten esikoululaisten tiedonsiirtopalaveriin. Varsinaista yksilötyöskentelyä esikoululaisten kanssa on ollut hyvin vähän.

Yksittäiselle lapselle suunnattu koulukuraattorin tuki käynnistyy huoltajan, esiopetuksen työntekijän tai muun ammattihenkilön ottaessa yhteyttä. Tilanteen mukaan lapsen tueksi kootaan monialainen asiantuntijaryhmä, jonka kokoaa esiopetuksen henkilöstön tai muu työntekijä, jolla huoli lapsesta on herännyt ja jolle ei asia työtehtävien perusteella kuulu. Oppilashuoltotyö, sen suunnittelut ja toteutuvat toimenpiteet sekä niiden arviointi kirjataan oppilashuoltokertomukseen, joista muodostuu oppilashuoltorekisteri. Päiväkodin johtajalla on vastuu oppilashuoltorekisteristä.

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Useimmiten kehittäminen nähdään konkreettisenä toimintana. Toiminnan tarkoituksena on tähdätä ennalta määriteltyyn tavoitteen saavuttamiseen. Kehittämistoiminnan lähtökohta, kohde, laajuus sekä organisointitapa vaihtelevat tapauskohtaisesti. Kehittämistoiminnalla voidaan tavoitella toimintatavallisia sekä rakenteellisia uudistuksia tai molempia samanaikaisesti. Luonteeltaan kehittämistoimintaa voidaan kuvailla korjaamisena, parantamisena ja edistämisenä, sillä se voi pitää sisällään uuden keksimistä, sen levittämistä ja vakiinnuttamista. Onnistuessaan kehittämistoiminta voi olla uuden tiedon siirtämistä sekä sen juurruttamista käytäntöön, tuotoksen ollessa tehokkaampia ja parempia kuin aikaisemmat toimintatavat sekä -rakenteet. (Toikko & Rantanen 2009, 14-16.) Tässä luvussa on kirjattuna kehittämistyön aikataulutaulukko sekä prosessissa käytetyt menetelmät.

5.1 Kehittämistyön aikataulutus

Prosessin etenemisen seuraamisen sekä aikataulutusta varten kirjattiin kehittämistyön eri vaiheita alla olevaan taulukkoon. Taulukosta pystyy havaitsemaan erilaisten tapaamisten ajankohdan, osallistujat, aiheen, dokumentointitavan sekä työskentelyvaiheen. Tarkemmin työskentelyvaiheiden sisällöt on avattu taulukon alapuolelle.

AIKA	TOIMIJAT	MENETELMÄT	DOKUMENTOINTITAPA	TUOTOS	VAIHE
10/2017	Opiskelijat keskenään Toimeksiantaja & opiskelija	Sähköpostia ja keskustelua Sähköposti	Sähköpostit	Kehittämistarpeen tunnistaminen Aihealueen keskustelua ja valitsemista Aiheesta ilmoittaminen koululle	Aloituskvaihe

11/2017	Opiskelijat & toimeksiantaja	Tapaaminen	Muistio & toimeksiantosopimusten täyttäminen	Aiheen lopullinen alustava rajaus	Aloitusvaihe
12/2017	Opiskelija, varhaiskasvatuksen erityisopettajat= veo	Palaveri Varhaiskasvatuksenerityisopettajat-tiimi	Muistio	Veoiden ajatuksia kuraattorin roolista esiopetuksessa	Suunnittelu- vaihe
12/2017	Opiskelija	Sähköpostiviesti	Muistio	Selvitys miten muut isot kaupungit järjestävät esiopetuksen kuraattori-palvelut	Suunnittelu- vaihe
02/2018	Opiskelijat ja toimeksiantaja	Tapaaminen	Muistio ja allekirjoitus toimeksiantosopimukseen toistamiseen	Toimeksiantosopimuksen uusiminen ja tähän hetkisen työn läpi käymistä	Suunnittelu- vaihe
02/2018	Opiskelijat	Webprol-kyselyn luominen ja lähettäminen	Webprol	Kysymysten luominen ja lähettäminen 128 esiopetuksen opettajille ja varhaiskasvatuksen erityisopettajille	Työstämis- vaihe

3/2018	Opiskelijat ja toimeksiantaja	Tapaaminen	Tämän hetkisen opinnäytetyön läpikäyntiä ja teoria pohdintaa	Teoriaosuuden täsmentäminen	Työstämisen vaihe
4/2018	Opiskelijat & kehittämisyöryhmä	Turun toimintamallin suunnittelu	Muistio	Muistiinpanoja kehitettävästä toimintamallista	Työstämisen vaihe
5/2018	Opiskelijat & toimeksiantaja	Toimintamallin esittely	Muistio	Toimeksiantajan arvio ja palaute toimintamallista	Tarkistusvaihe
8/2018	Opiskelijat, Toimeksiantaja, Ohjaava opettaja	Raportin koonti	Raportti	Raportin esittäminen toimeksiantajalle sekä ohjaavalle opettajalle	Viimeistelyvaihe
					Valmis tuotos

5.2 Käytetyt menetelmät

Kehittämistoiminta edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta, joten kokonaisuudessaan kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi. Dialogisuuteen perustuvalla osallistumisen avulla eri osapuolet voivat avoimesti tarkastella kehittämistoiminnan perusteita, toimintatapoja sekä tavoitteita. Käytettävissä on menetelmiä, joilla pyritään edistämään kehittämistoimintaan osallistumista. (Toikko & Rantanen 2009, 89.) Kehittämisen ja osallistamisen menetelmistä käytetään yhteisnimitystä kehittämismenetelmät,

joita käytettiin tämän kehittämistyön tiedonhankinnassa sekä mallin kehittämisessä. Yleisesti ei voida nimetä yhtä menetelmää, mikä olisi muita parempi, vaan menetelmien soveltuvuus on tapauskohtaista. Kehittämistyössä mallin ideoinnissa käytettiin pääsääntöisesti dialogista keskustelua asiantuntijoiden sekä toimeksiantajan kanssa, mikä toimi pääsääntöisenä menetelmämuotona kehittämistyössä. Muiden kaupunkien toimintamalleja selvitettiin konsultoimalla eri kaupunkien alan ammattilaisia. Tiedonhankintaa varten toteutettiin webropol-kyselylomake, mikä lähetettiin 128 Turun kaupungin varhaiskasvatuksen esiopetuksen henkilöstölle. Samalla opiskelijoiden omat muistiinpanot tapahtuneista keskusteluista toimivat olennaisina tiedonhankintamenetelminä. (Salonen 2013, 22-23.)

Merkittävänä oman aineiston keruu menetelmänä käytettiin kyselyä esiopetuksen kentällä työskentelevälle henkilöstölle. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa esiopetuksen henkilöstön ajatuksia kuraattorin roolista esiopetuksen oppilashuollossa sekä sen tarpeellisuudesta. Kehittämistyössä tyypillistä on käyttää ihmisiä tiedonlähteinä, ja sen soveltaminen tuntui luontevalta tässä kehittämistyössä (Hirsijärvi ym. 2009, 164). Kyselyn avulla saatiin konkreettista tietoa tuotoksen kehittämiseen sekä ajatuksia esiopetuksen kuraattorin työnkuvan luomiseen. Kyselyn etuina pidetään muun muassa laajaa tutkimusaineistoa, ajansäästöä sekä nopeaa analysointia, jos lomake on huolella suunniteltu. Heikkouksina puolestaan ovat esimerkiksi vastaajien totuudenmukaisten vastauksien epävarmuus, lomakkeiden vastaamattomuus sekä väärinymmärrykset tutkijan ja haastateltavan välillä. Kyselyt voidaan toteuttaa joko kasvotusten tai esimerkiksi internetin välityksellä. (Hirsijärvi ym. 2009, 193-195.) Tarkan tutkimuskysymyksen varmistuttua aloitettiin suunnittelemaan webropol-kyselyn sisältöä ja rakennetta. Kyselylomakkeelle tyypillinen heikkous tuli ilmi vastausprosentin ollessa melko pieni kokonaismäärään nähden.

Pääsääntöisesti sähköpostia käytettiin viestinnän välineenä koko prosessin aikana. Sen välityksellä oltiin yhteydessä muiden kaupunkien esiopetuksen kuraattoripalveluihin sekä toimeksiantajaan koko kehittämistyön aikana. Espoon, Helsingin, Tampereen, Ouluun sekä Vantaan esiopetuksen kuraattoripalveluista vastaaville lähetettiin sähköpostikysely heidän kaupungin toimintamallistaan, joista saatiin kaikista vastaukset Vantaata lukuun ottamatta. Toimeksiantajan kanssa tapaamiset sekä työn edistymisen arvioinnin toteuttamiset sovittiin sähköpostin välityksellä. Työn selkeyttämiseksi opiskelijat olivat sopineet keskenään kumpi toteuttaa viestittelyn eri tahojen kanssa. Samalla kommunikointi keskenään heidän välillään toimi sähköpostilla.

Toimeksiantajan ja kehittämissyöryhmän tapaamisten jälkeen kirjoitettiin muistiot keskustelluista aiheista. Muistioihin kirjattiin aiheiden lisäksi paikka, aika ja osallistujat. Kirjoitetut muistiot ovat lisätty kehittämistyön liitteiksi.

6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

Kehittämistyön toimintaa voidaan hahmottaa monella tavalla, mutta tätä kehittämistyön prosessia kuvastaa Kari Salosen nimeämä konstruktiiivinen malli, mikä pitää sisällään muun muassa kehittämishankkeen huolellisen suunnittelun ja sen vaiheistuksen, toiminnan oppimisen, osallisuuden sekä tutkimuksellisen kehittämisotteen. Konstruktiiivinen malli on lineaarisen ja spiraalimallin yhdistelmä. Lineaarissa mallissa työskentely on suoraviivaista tavoitteen määrittelystä tuotoksen päättämiseen ja arviointiin, kun taas spiraalimallissa toimintaa kuvataan jatkuvana syklinä, jossa reflektiivisyys ja vuorovaikutus edellisistä sykleistä ovat olennaisia. Konstruktiiivisessa mallissa Salonen on yhdistänyt lineaarisen ja spiraalisen mallin vahvuudet, mitkä olivat Turun kaupungin esiopetuksen kuraattorimallin kehittämisessä olennaisia. (Salonen 2013, 15-16.) Alla kuvailtuna kehittämistyön prosessi vaiheittain, joiden jälkeen on erikseen eritelty webropol-kysely sekä kehittämispäivä. Molemmat kehittämistyön tuotoksena syntyneet mallit löytyvät lopusta.

6.1 Kehittämistyön edistyminen

Ajatus Turun kaupungin esiopetuksen kuraattoripalveluiden mallin kehittämisestä toimi ideana kehittämistyölle aloitusvaiheessa. Toimeksiantajalta tuli kehittämistarve loka-kuussa 2017, mikä kuulosti mielenkiintoiselta aiheelta. Toimeksiantajaan oltiin yhteydessä ensin sähköpostilla, jossa keskusteltiin yleisiä linjauksia sekä kehittämistarpeita tulevaisuuden mallin työstämiseen. Marraskuussa tavattiin kasvotusten toimeksiantajan kanssa, jolloin allekirjoitettiin opinnäytetyöhön tarvittavat lomakkeet sekä sovittiin, miten kehittämistyötä lähdetään toteuttamaan. Mahdollisimman monipuolista pohjaa varten, toimeksiantajan kanssa keskusteltiin tulevista yhteydenotoista sekä käytettävien menetelmien laajuuksista. Aloitusvaiheessa toimijoina olivat opiskelijat Mäkinen ja Niinivirta sekä toimeksiantaja.

Suunnitteluvaiheessa perehdyttiin aiheen tietoperustaan sekä tehtiin opinnäytetyön-suunnitelma. Opiskelija Mäkisen syksyn 2017 harjoittelujaksoon sisältynyt varhaiskasvatuksen erityisopettajien-palaverissa kehittämistyön aihe oli esityslistalla. Mäkinen oli etukäteen lähettänyt sähköpostilla varhaiskasvatuksen erityisopettajille kysymyksiä,

mitkä käsittelivät kuraattoripalveluiden tarpeellisuutta sekä sen roolia varhaiskasvatuksessa. Palaverissa tuli ilmi Turun suomen- ja ruotsinkielisen esiopetuksen oppilashuollon eroavaisuudet. Oppilashuollon, esiopetuksen sekä kuraattorien tietoperustaan perehtyminen auttoivat kartoittamaan tulevien kyselyjen sisältöjä. Varsinaisesti esiopetuksen kuraattoreista kertovaa lähdemateriaalia oli hyvin haastavaa löytää sen olemattomuuden takia, joten teoriassa hyödynnettiin perusopetuksen kuraattoreista kertovia lähdemateriaaleja.

Suunnitteluvaiheen jälkeen otettiin yhteyttä muihin kaupunkeihin sähköpostilla sekä toteutettiin webropol-kysely Turun kaupungin esiopetuksen opettajille sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajille. Tarkoituksena oli selvittää muiden isojen kaupunkien toimintamalleja esiopetuksen kuraattoripalveluiden toteuttamisesta ja kysellä Turun kaupungin alan ammattilaisilta ajatuksia mahdollisista esiopetuksen kuraattorin toteuttamistavoista. Vastauksien pohjalta kerättiin yhteenveto, mikä esiteltiin kehittämistyöryhmälle toimintamallin kehittämispäivässä. Suunnitteluvaiheessa helmikuussa 2018 käytiin keskustelua toimeksiantajan kanssa kehittämistyön etenemisestä. Tapaamisessa sovittiin tulevista tapahtumista sekä työn etenemisestä.

Työstämisvaihe on kehittämistyössä käytännön toteutusta ja se on yksi tärkeimmistä vaiheista koko prosessissa. Työstämisvaiheessa tulee esille koko kehittämistyön osatekijät mukaan lukien toimijat ja käytetyt menetelmät. (Salonen 2013, 18.) Työstämisvaiheen merkittävin tapahtuma oli kehittämispäivä, jossa esiteltiin webropol-kyselyiden yhteenvedot sekä muiden kaupunkien toimintamallit. Kehittämistyöryhmä koostui suomen ja ruotsin kielen puolisista esiopetuksen ja perusopetuksen ammattilaisista, jolloin keskustelua syntyi myös niiden välisistä eroista, sekä kuinka palvelut saataisiin yhtenäisemmiksi. Palaverista opiskelijat kirjoittivat muistiinpanoja, joita hyödynnettiin Turun toimintamallin kehittämisessä. Työstämisvaiheen lopputuotoksena syntyi kaksi mallia Turun kaupungin esiopetuksen kuraattoripalveluiden toteuttamisesta. Yksinkertaisempi vaihe on otettu käyttöön alku kesän ja syksyn 2018 aikana, mikä toimii hyvänä aloituksena esiopetuksen oppilashuollolle. Mallista kehiteltiin samalla yksityiskohtaisempi niin sanottu tulevaisuuden malli, mikä toivottavasti otetaan käytäntöön myöhemmin tulevaisuudessa esiopetuksen oppilashuollon monipuolistamiseksi. Tulevaisuuden malli vaatii lisäresursseja henkilöstöön, joten mallin toteutuessa tulee henkilöstön resurssit huomioida.

Toukokuussa 2018 työstämisvaiheen jälkeen toimeksiantajan kanssa sovittiin tapaaminen mallien palautetta ja arviointia varten. Toimeksiantajalle oli etukäteen lähetetty sen

hetkinen tuotos, jotta hän pystyi valmistautumaan tapaamiseen. Toimintamallit olivat toimeksiantajan mielestä realistiset sekä toteuttamiskelpoiset, mikäli otetaan huomioon henkilöstö resurssien lisääminen. Tapaamisessa pohdiskeltiin alustavasti vaadittavia resursseja, sekä kuinka mallit voisivat alueellisesti käytännössä toimia.

Prosessin mukana olevat henkilöt eli toimijat ovat olennainen osa prosessin etenemistä, minkä merkitys tuli huomattua työskentelyssä (Salonen 2013, 21). Kehittämistyössä osallisina olivat opiskelijoiden lisäksi toimeksiantaja, suunnittelupäivän kehittämistyöryhmä sekä haastatteluiden ja kyselijöiden vastaajat. Toimeksiantaja oli alusta loppuun kehittämistyön prosessissa mukana, mutta muut toimijat olivat mukana ainoastaan työtämävaiheessa.

6.2 Webropol-kyselyn käyttäminen kehittämistyössä

Kehittämistehtävää varten toteutettiin nimettömästi Webropol-kysely sähköisesti Turun alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajille sekä lastentarhanopettajille. Kyselyn sisällön opiskelijat toteuttivat itse ja valmis kyselylomake lähetettiin varhaiskasvatuksen palvelupäällikölle, joka ohjasi kyselyn sähköisen linkin yhteensä 128 varhaiskasvatuksen erityis- ja lastentarhanopettajalle. Kysymykset ovat kehittämistyön liitteenä. Kysely toteutettiin sekä suomen että ruotsin kielellä.

Kyselyn kokonaisuus jaettiin kolmeen osaan: perustiedot, oppilashuolto ja kuraattorin sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli ja tehtävät. Vastauksia saatiin yhteensä 22 kappaletta, joista yhdeksän oli ruotsinkieliseltä puolelta. Kyselyiden vastauksissa pystyi havaitsemaan eroavaisuuksia suomen- ja ruotsinkielisen toiminnan välillä. Sen sijaan alueelliset erot suomenkielisellä puolella eivät nousseet esille. Erot suomen- ja ruotsinkielisten toiminnan välillä oppilashuollon toteutumisessa, kuraattorin roolien tehtävien tuntemisessa sekä sen tarpeelliseksi kokemisessa voisivat johtua nykyisten toimintarakenteiden eroavaisuuksista sekä yhteisten valtakunnallisten määräysten puutteista.

Suomenkieliseen kyselyyn saatiin vastauksia 12 naiselta ja yhdeltä mieheltä. Koulutustaustoiltaan vastaajat olivat kasvatustieteiden maistereita tai kandidaatteja, sosionomeja, humanistisia kandeja sekä sosiaalikasvattajia. Suurin osa vastanneista, viisi henkilöä, olivat kasvatustieteiden kandidaatteja. Yhdellä sosionomilla oli esiopettajan pätevyys. Vastanneiden keskimääräinen työkokemus oli hieman reilu 19 vuotta ja kahdella oli alle 10 vuoden työkokemus. Kyselyyn vastanneiden työskentelyalueet vaihtelivat,

mutta suurimman osan nykyisenä työskentelyalueena oli pohjoinen toiminta-alue. Yhdellä vastanneella oli kokemusta kaikilta työskentelyalueilta.

Ruotsinkieliseltä puolelta vastauksia kerääntyi yhdeksältä naiselta. Koulutustaustoiltaan kahdeksan heistä olivat lastentarhanopettajia ja yksi sosiaalipedagogi. Keskimääräinen työkokemus heillä oli 26 vuotta, ja vain yhdellä vastaajalla oli alle 10 vuoden kokemus. Työskentelyalueeseen ainoastaan kolme vastaajista kertoi eteläisen alueen.

Kyselyssä kysyttiin vastaajien kiinnostusta lähteä työstämään toimintamallia Turun esiopetuksen kuraattoripalveluiden kehittämistyöryhmässä. Kaksi vastaajista osoitti kiinnostuksensa kehittämistyöryhmään. Kiinnostuksesta huolimatta yhteydenottoja ei tullut, joten toimintamallin työstäminen tapahtui toimeksiantajan suunnitelman mukaisesti hänen osoittaman kehittämistyöryhmän kanssa.

Oppilashuoltolain tunteminen oli kaikille vastaajista pääasiassa osittain tuttu. Vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin, kuinka oppilashuolto toteutuu tällä hetkellä esiopetuksessa. Vastaukset vaihtelivat, mutta pääteemoina esille nousivat niin suomen- kuin ruotsinkielisellä puolella moniammatillisuus, vuosittaiset yhteisölliset kokoukset sekä tiimipalaverit, joissa on varhaiskasvatuksen erityisopettaja mukana. Yksi suomenkielisen kyselyn pohjoisen alueen vastaajista kertoi oman päivähoitoyksikön järjestävän yhteisöllisiä oppilashuoltoryhmiä, joissa mukana ovat terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä ja muita tarvittavia asiantuntijoita. Muiden vastanneiden osalta yhteisölliset oppilashuoltopalaverit ovat toteutuneet yhteistyökoulun kanssa, jossa mukana on päiväkodin johtajia eri yksiköistä.

Muutama vastaajista kertoi tietävänsä oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalveluiden kuuluvan heille. Vastaajat kuitenkin kokevat, että oppilashuollonpalveluiden järjestämiseen ei ole ollut aikaa eikä resursseja. Vastauksissa kerrottiin, että palveluiden toteutuminen vaihtelee vuosittain. Palveluiden toiminnan epäsäännöllisyyden vuoksi kehittämistyöryhmän kanssa tuli puheeksi, että kaikkien esiopetus ikäisten oppilashuollon yhdenvertaisuus ei ole nykyisellä toimintamallilla taattu. Samalla tavoin eriarvoisuutta lisäsi suomen- ja ruotsinkielisen toiminnan eroavaisuudet oppilashuollossa.

Ruotsinkielisellä puolella oppilashuollon toteutuminen oli monipuolisempaa, sillä kyselyyn vastanneet kertoivat olevansa yhteydessä kuraattoriin sekä psykologiin tarvittaessa ja saavansa sieltä ohjausta ja neuvontaa. Kuraattorin ja psykologin roolit esiopetuksessa näyttäytyivät selkeämmin ruotsinkielisellä kuin suomenkielisellä puolella. Ruotsinkielisellä puolella kuraattorit vierailivat toisinaan esiopetusryhmissä. Moniammatillisuus,

varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä tiimityö huoltajien kanssa nousivat merkittävästi esille myös ruotsinkielisessä esiopetuksen oppilashuollon toteutumisessa.

Kyselyssä esitettiin kysymys oppilashuollon tarpeellisuudesta esiopetuksessa. Kaikista vastaajista 20 kokee sen tarpeelliseksi ja kaksi vastaajista, joista toinen toimii ruotsinkielisellä puolella, ei osannut kommentoida asiaa. Vastaajat perustelivat oppilashuollon tärkeyttä seuraavasti: oppilashuoltoryhmään kuuluvat kuraattori ja psykologi antavat lisätuen mahdollisuuden sekä havaitsevat varhaisen tuen tarpeen lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi, lapsella on perusoikeus esiopetuksen oppilashuoltoon sekä, että esiopetuksessa eri toimijoiden ja asiantuntijoiden roolien selkeyttäminen olisi tarpeellista. Vastaajat pitivät tärkeänä oppilashuollon jatkumoa esikoulusta peruskouluun, mutta samalla he kokivat esiopetuksesta puuttuvan resursseja oppilashuollosta.

Suomenkielisellä puolella lähes puolet vastaajista kokivat tuntevansa kuraattorien tehtävät. Toinen puoli vastaajista koki, etteivät osaa sanoa kuraattorin tehtäviä tai eivät tunne niitä. Ruotsinkielisellä puolella kahdeksan vastaajaa yhdeksästä kertoi tuntevansa kuraattorin tehtävät oppilashuollossa.

Suomenkielisen varhaiskasvatus alueen puolella muutama vastaajista kertoi, etteivät osaa kertoa kuraattorin roolista esiopetuksessa, koska eivät tiedä kuraattoripalveluiden kuuluvan myös esiopetukseen. Useampi vastaaja oli tietoinen yhteisöllistä oppilashuolto tapaamisista, mutta kertoivat kuraattorin puuttuvan näistä tapaamisista. Vastaajat kertoivat yhteistyön olevan olematonta kuraattoreiden kanssa, mutta he kuitenkin toivoivat yhteistyötä olevan enemmän. Yhden vastaajan mukaan kuraattori toimi tarvittaessa konsulttina eteläisellä alueella.

Ruotsin kielisellä puolella kuraattori nähtiin konsulttina ja tuen antajana lapsille sekä heidän perheilleen. Vastaajat pitivät hyvänä, että lapset tuntevat kuraattorin työn esiopetuksesta lähtien. Kuraattorin tehtävien aikaisempi tunteminen madaltaa kynnystä haakeutua hänen palveluiden piiriin koulumaailmassa. Kuraattorin roolia pidettiin erityisen tärkeänä lapsille, joilla on erityisen tuen tarvetta. Samalla hänet nähtiin sosiaalihuollollisen tukijan roolissa esiopetuksessa. Useamman vastaajan mielestä kuraattori tarjoaisi matalankynnyksen apua lapsille ja heidän perheilleen. Vastaajat näkivät kuraattorin vastuulle kuuluvan koulunaloitusta koskevat asiat ja hän toimisi yhteistyölinkkinä eri tahojen välillä.

Suomenkielisellä puolella kuraattorin rooli esiopetuksessa koettiin kolmen vastaajan osalta erittäin tärkeäksi sekä kolme vastaajista kokivat sen olevan osittain tärkeä. Kaksi

vastaajista ei pitänyt kuraattorin roolia välttämättömänä esiopetuksessa. Kolmen vastaajan mukaan oli vaikea sanoa, koska kuraattorin palveluita ei ole tähän asti ollut käytössä. Ruotsinkielisellä puolella kahdeksan vastaajaa piti kuraattorin roolia tärkeänä ja tarpeellisenä esiopetuksessa.

6.3 Toimintamallin suunnittelupäivä ja 1. tuotos

Kehittämistyöryhmän kanssa kokoonnuttiin 3.4.2018 keskustelemaan ja suunnittelemaan toimintamallia Turun kaupungin esiopetuksen kuraattoripalveluihin. Kehittämistyöryhmä muodostui toimeksiantajan toivomuksesta koulukuraattoreista ja varhaiskasvatuksenerityisopettajista sekä heidän esimiehistään. Varhaiskasvatuksenerityisopettajat valikoituivat kehittämistyöryhmän jäseneksi, koska heidät nähdään kuraattorin lähimpänä työparina varhaiskasvatuksessa. Kehittämistyöryhmän jäseniä opiskelijoiden lisäksi olivat Tea Kiviluoma; perusopetuksen erityispalvelupäällikkö, Anne Luoma; varhaiskasvatuksen erityispalvelupäällikkö, Anniina Pihlaja; kuraattori ruotsinkieliseltä alueelta, Tiina Laajalahti; kuraattori, Kerstin Björklund; varhaiskasvatuksenerityisopettaja ruotsinkieliseltä alueelta, Tuija Sirkiä; varhaiskasvatuksenerityisopettaja ja Ilona Antila; varhaiskasvatuksenerityisopettaja. Ennen konkreettisen toimintamallin suunnittelua kehittämistyöryhmälle esiteltiin webprol-kyselyn vastauksia, sekä kerrattiin viime talven varhaiskasvatuksen erityisopettajien-tiimissäpalaverissa esille nousseita asioita kuraattorin roolista ja tehtävistä esiopetuksessa. Samalla ruotsin kielisen alueen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja kuraattori kertoivat heidän toimintatavoistaan esiopetuksessa.

Kuraattorin sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtehtävät eivät olleet kokonaisuudessaan toisilleen selkeitä, minkä vuoksi kesän ja syksyn 2018 aikana molemmat osapuolet kertovat omista työtehtävistään toisilleen. Tämän tapahtuman tarkoituksena on selventää mahdollista työnjakoa sekä vahvistaa monialaista työtiimiä. Esittelyt toteutuvat molempien ammattiryhmien kehittämispäivässä, jotka ovat ennalta sovittuja.

Kehittämistyöryhmän tapaamisessa sovittiin, että yksinkertaisen mallin konsultaatiot aloitetaan syksyllä 2018. Konsultaatiomallissa varhaiskasvatuksen erityisopettaja tapaa oman alueensa kuraattorin kaksi kertaa lukuvuodessa; kerran syksyllä ja kerran keväällä. Konsultaatiossa kuraattori toimii varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukena, jolloin varhaiskasvatuksenerityisopettajalla on mahdollisuus esittää kuraattorille nimettömästi perheet sekä lapset, joista hänellä on herännyt huolta. Tällä tavalla kuraattori tukisi omilla tulkinnoillaan moniammatillista työtä lapsen kasvun ja kehityksen tueksi.



Kuraattoripalveluiden toimintamallia lähdetään toteuttamaan alustavasti yllä kuvatun kaavion mukaisesti yksinkertaisella mallilla, koska tulevista henkilöstöresursseista ei tiedetä. Tämän toimintamallin tarkoituksena on tuoda esille eri ammattilaisten työtehtäviä, mikä tukisi moniammatillista työskentelyä varhaiskasvatuksessa lasten ja perheiden kanssa. Konsultoinnista kuraattorin kanssa varhaiskasvatuksen erityisopettaja saisi tukea näkemyksilleen lapsen ja/tai perheen tilanteesta ja palvelutarpeen kartoituksesta sekä ohjauksesta. Tässä työskentelymallissa kuraattoreiden työalueiden huomioiminen on väistämätöntä, jotta työskentelyn määrä pysyy kohtalaisena nykyiseen työmäärään verrattuna. Esiopetuksen kuraattoripalveluiden kuuluessa oppilashuoltolakiin, tulee niiden toteuttamisessa huomioida henkilöstöresurssit.

6.4 Tuotoksen kehittäminen tulevaisuutta varten

Yksinkertaisesta mallista kehiteltiin tulevaisuutta varten monimuotoisempi toimintamalli. Tässä toimintamallissa on erotettu toisistaan yksilöllinen ja yhteisöllinen kuraattorin oppilashuoltotyö. Kaavion mallina on käytetty perusopetuksen erityispalvelupäällikkö Tea Kiviluoman ja kuraattoreiden tekemää mallia siitä, miten lapsi tai nuori ohjautuu kuraattorin palveluihin koulussa.

Alla esitelty toimintamalli edellyttää lisäresursseja oppilashuollon henkilöstöön, jotta toteuttaminen on mahdollista. Lisäresurssien saaminen on välttämätöntä, jotta yksilökoh-taiseen oppilashuoltoon olisi mahdollisuus tarvittaessa. Parhailaan toteutuvat oppilas-huollon palvelut eivät kata yksilöllistä oppilashuoltoa. Kokonaisuudessaan toimintamallin tarkoituksena on luoda konkreettinen runko Turun esiopetuksen oppilashuollon niin yhteisöllisen kuin yksilöllisenkin palveluille sekä asiakassuhteen etenemiselle.

Yhteisölliset ja yksilölliset palvelut sisältyvät oppilashuoltoon, mitkä ovat jokaisen esikou-lulaisen perusoikeus. Molempia palveluita oppilashuollossa tulee olla saatavilla alueesta

riippumatta. Lähtökohtaisesti kaikki esikouluikäiset lapset ja heidän perheensä ovat osallisina yhteisöllisiä palveluita, mutta tämän lisäksi heillä olisi tarvittaessa mahdollisuus saada yksilökohtaista palvelua. Tulevaisuuden toimintamallissa oppilashuolto on jaettu yksilölliseen ja yhteisölliseen linjaukseen, joiden eteneminen on kuvattu sanallisesti seuraavaksi. Lopusta löytyy piirrosversio kaaviomallista.

Turun esiopetuksen kuraattoripalveluiden malli tulevaisuudessa:

Yhteisöllinen

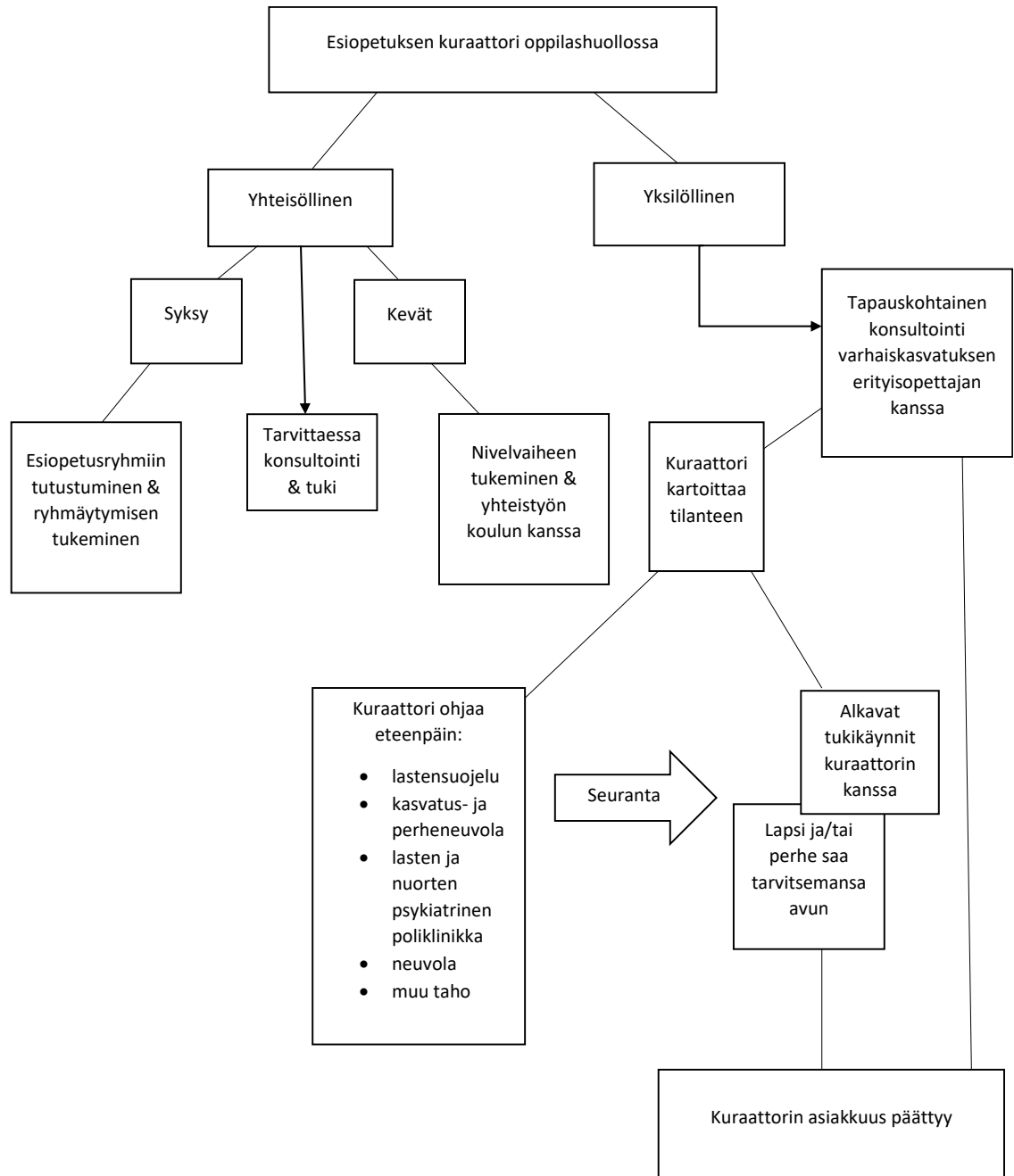
Yhteisölliset kuraattoripalvelut toteutuvat joka lukuvuosi. Syksyllä kuraattorit käyvät tutustumassa esiopetusryhmiin ja käyvät esittäytymässä vanhempainilloissa. Kuraattorit toimivat esiopettajien tukena, kun esiopetuksen lapsia ryhmytetään. Lukuvuoden aikana kuraattorilta voi pyytää konsultaatiota hankalissa tilanteissa, kun lapsesta ja/tai perheestä herää huoli. Kuraattori tukee esiopettajaa tarpeen mukaan esimerkiksi kiusaamistilanteissa ottamalla lapset pienessä ryhmässä tapaamiseen. Kuraattorin tehtäviin lukeutuisi tilanteen mukaan alueellisesti esimerkiksi eroryhmien pitäminen.

Keväisin kuraattori tukee lapsia, perheitä sekä esiopettajia nivelvaiheessa, kun lapsi siirtyy ensimmäiselle luokalle. Koulun kanssa tehtävä yhteistyö on kevään keskeisin työtehtävä. Kuraattori vastaa lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvistä oppilashuollon tukemisista, varhaiskasvatuksenerityisopettajan antaessa pedagogista tukea.

Yksilöllinen:

Oppilashuollon yksilöllisen esiopetuksen kuraattorin palveluissa keskiössä on lapsen sekä tarvittaessa hänen perheensä tarpeet. Yksilöllisessä oppilashuollossa esiopetuksen kuraattoripalvelut alkavat tapauskohtaisella konsultoinnilla varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa silloin, kun yhteisöllisen tason palvelut ovat riittämättömät. Kuraattorin on tarkoitus toimia varhaiskasvatuksen erityisopettajan työparina. Esikouluopettajien sekä muun henkilöstön tai huoltajien halutessa viedä yksittäisiä tapauksia kuraattorille, tulee tapauksien kulkea varhaiskasvatuksenerityisopettajan kautta, joka ohjaa tapauksen etenemisen kuraattorille. Tapauksen tullessa kuraattorin käsiteltäväksi, hän kartoittaa tilanteen ja tekee päätöksen mahdollisesta alkavasta asiakassuhteesta. Kuraattori voi kartoituksen jälkeen aloittaa tukikäynnit lapsen ja/tai hänen perheensä kanssa tai tarvittaessa ohjata asiakkaat eteenpäin kohdennettujen palveluiden piiriin, esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolaan. Näiden toimintojen jälkeen tilanteen etenemistä seurataan, sekä tarvittaessa tehdään tarvittavia muutoksia tukitoimiin liittyen. Kun

saatujen tukien ja avun hyöty on saavutettu, eikä kuraattorin yksilöllisille palveluille ole enää tarvetta, kuraattorin asiakassuhde päättyy.



Turku 2018

6.5 Toimeksiantajan arvio toimintamalleista

Prosessin tuotoksena syntyneet toimintamallit käytiin esittelemässä toimeksiantajalle 23.5.2018. Yksinkertainen ja syksyllä 2018 käyttöön otettava malli oli pääosin kehittämissyöryhmän kanssa yhdessä muotoiltu huhtikuun kehittämispäivässä, jossa myös toimeksiantaja oli mukana. Kyseisen mallin ensimmäisten esittelyvaiheiden ajankohdat sovittiin samaisessa tapaamisessa, jolloin mallin toteuttaminen käytäntöön ottaminen alkoi huhtikuussa 2018. Kuraattorit menevät esittelemään työtään varhaiskasvatuksenerityisopettajien kehittämispäivään kesäkuussa ja varhaiskasvatuksenerityisopettajat käyvät kuraattoreiden kehittämispäivässä syyskuussa 2018 esittelemässä omaa työnkuvaansa. Esittelijät olivat kehittämispäivään osallistuneet kuraattorit sekä varhaiskasvatuksenopettajat. Tulevaisuuden malli oli kehittämispäivän keskusteluiden pohjalta koottu opiskelijoiden näkemys esiopetuksen kuraattoripalveluiden asiakkuudesta, sekä mahdollisista yhteistyötahoista.

Toimeksiantaja piti tulevaisuuden mallia realistisena sekä toteuttamiskelpoisena mallina Turun esiopetuksessa, jos resursseja saadaan lisää oppilashuollon palveluihin. Positiivista palautetta saatiin mallin johdonmukaisesta asiakassuhteen etenemisestä. Mahdollisten tulevien resurssien lisäämisistä käytiin keskustelua toimeksiantajan kanssa. Mutkattomien lisäysten olisi, jos esiopetuksen oppilashuoltoon saataisiin kaksi kuraattoria, jotka toimisivat vain esiopetuksen oppilashuollossa. Tällöin alueellinen jako olisi yksinkertaisesti kahtiajako, jolloin toinen työskentelisi pohjoisella ja toinen eteläisellä alueella. Jos sen sijaan perusopetukseen lisätään kuraattoreita, jotka toimisivat esiopetuksen lisäksi peruskoulussa, kaupungin alueelliset rajaukset tulisi uudestaan miettiä. Vaihtoehtoisesti, jos esiopetuskuraattoreita ei valita vaan esiopetusryhmät jaetaan perusopetuksen puolella toimiville kuraattoreille, tulee kuraattoreiden määrää lisätä, jotta olemassa olevat oppilasmäärät eivät kasvaisi kuraattoreille liian suuriksi. Vaikka jälkimmäinen tapa on myös realistinen, vaatii se enemmän suunnittelua ja organisointia, jotta työmäärät kuraattoreiden kesken saataisiin tasavertaisiksi.

Esiopetuksen kuraattoreiden kelpoisuusvaatimuksista toimeksiantajan kanssa keskusteltiin resurssien lisäksi. Kuraattoreiden koulutuksessa ei ole erityistä linjausta asiakkaana olevien lasten ja nuorten ikäjakautumasta. Näin ollen valmistunut kuraattori voi käytännössä toimia noin 6-20-vuotiaiden lasten ja nuorten kanssa. Jos kuraattoreita lisättäisiin yleisesti perusopetukseen, tulee asiakaskunnassa olemaan suurempaa hajon-

taa iän suhteen. Vaihtoehtoisesti, jos vain esiopetuksen oppilashuoltoon saataisiin kuraattoreita, työskentely tapahtuisi vain esikouluikäisten lasten sekä heidän perheiden kanssa. Toimeksiantajan koki tärkeänä, että tulevilla esiopetuksen kuraattoreilla olisi kokemusta ja taitoa työskennellä juurikin nuorempien lasten kanssa, mikä puoltaisi tulevien kuraattoreiden lisäämistä vain esiopetuksen oppilashuoltoon.

7 POHDINTA

7.1 Kehittämistyön tavoitteen sekä menetelmien arviointi

Kehittämistyön tavoitteena oli luoda Turun kaupungin esiopetuksen kuraattoreille toimintamalli. Toimintamallilla voitaisiin selkeyttää oppilashuoltoa esiopetuksessa, sekä tukea moniammatillista työskentelyä. Tavoite tuli saavutettua, sillä lopputuotoksena muodostuivat yksinkertaisen sekä tulevaisuuden toimintamallien rungot.

Webropol-kyselyn käyttämisen tarkoituksena oli kartoittaa esiopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien tietoa kuraattorin työstä ja sitä minkälaisessa roolissa esiopetuksessa työskentelevät näkevät kuraattorin. Webropol-kyselyn käyttäminen menetelmänä oli prosessin alussa toimiva idea, ja kyselyn sisällön muodostaminen ei tuottanut vaikeuksia. Kyselyiden läpikäymisessä tuli huomattua sähköisesti toteutetun kyselyn varjopuoli, sillä vastauksia tuli huomattavasti odotettua vähemmän. Vastauksien vähäisestä määrästä huolimatta niistä pystyi havainnollistamaan varhaiskasvatuksen esiopetuksen henkilöstön ajatuksia kuraattorin työstä ja sen tarpeesta esiopetuksessa. Vastauksista ilmeni myös epätietoisuus kuraattorin toimenkuvasta ja työtehtävistä, mihin kiinnittyi erityistä huomiota.

Vaikka vastausmäärä oli odotettua vähäisempi, toimintamallia varten kerättyä tutkimustuloksia voitiin pitää luotettavina. Erityisesti kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa käyttökelpoista tietoa, eli tiedon tulee olla hyödyllistä, sillä ainoastaan todenmukainen tieto ei riitä (Toikko & Rantanen 2009, 121). Kyselyiden vastauksista voidaan havaita hyödyllinen tieto, mikä koskee esiopetukseen oppilashuollon palveluiden lisäämistä.

Turun varhaiskasvatuksen ammattilaisten kyselyiden lisäksi selvitettiin toimeksiantajan pyynnöstä muiden kaupunkien esiopetuksen kuraattoreiden toimintamalleja. Muita kaupunkeja lähestyttiin sähköpostilla, mikä tuntui luontevimmalta. Puhelinhaastattelut olisivat vaatineet enemmän järjestelyjä esimerkiksi aikatauluihin liittyen. Jokaisen kaupungin, esiopetuksen kuraattorin toimenkuva kuvauksen uskottiin olevan luotettavaa sekä ajan tasalla olevaa tietoa. Ennakkopelko sähköpostilla lähetettyihin kysymyksiin vastamatta jättämisestä osoittautui turhaksi, sillä vastaukset saatiin yhtä lukuun ottamatta kaikista kaupungeista. Vastauksista nousivat esille esiopetuksen kuraattoripalveluiden uu-

det toimintamallit tai vaihtoehtoisesti niiden kehittämisajankohta ja tarpeellisuus. Jokaisella kaupungilla oli omanlaisensa malli palvelun tuottamisesta, valtakunnallisten ohjeistuksien puuttuessa.

Asian esittäminen kehittämistyöryhmässä toi ilmi ehdotuksen, jossa kuraattorit voisivat tulla esittelemään omaa työnkuvaansa varhaiskasvatuksen erityisopettajien kehittämisspäivään sekä samalla tavalla varhaiskasvatuksen erityisopettajat esittelisivät omat työtehtävänsä kuraattoreille. Tämän avulla tieto sosiaalialan sekä kasvatustieteen ammattilaisien työnkuvista mahdollistaisi monipuolisemman oppilaan tukemisen, hänen tarvitseensa oppilashuollon palveluita. Työnkuvioiden esittely koettiin yksinkertaiseksi tavaksi aloittaa toimintamallien suunnittelu, mikä näkyy yksinkertaisen mallin aloituksesta. Dialogisuuden merkityksen konkretisoitui prosessin aikana, sillä mallin luominen oli luonteeltaan hyvinkin sosiaalinen. Kehittämisspäivässä eri ammattilaisten keskustelu oli rakentavaa sekä toiveikasta esiopetuksen kuraattoripalveluiden toteuttamisen suhteen.

Kehittämistyöhön käytettävää teoretietoa löytyi melko niukasti, joka asetti prosessin alkamiselle haasteita. Kehittämistyön teoria perustuikin pääosin oppilashuolto ja esiopetuksen lakeihin ja säädöksiin sekä koulukuraattori aiheisiin teoksiin. Pääsimme kehittämistyön tavoitteeseen, sillä lopputuloksena syntyivät mallit (yksinkertainen ja tulevaisuuden) Turun kaupungin esiopetuksen kuraattoripalveluille. Kokonaisuudessaan kehittämistyö eteni ja valmistui suunnitelmien mukaisesti. Toimeksiantaja oli mukana koko kehittämistyön prosessin ajan ja antoi rakentavaa palautetta sen aikana.

7.2 Toimintamallin jatkokehittäminen

Kuraattorin työ peruskoulussa tulisi olla pääasiassa ehkäisevää sekä yhteisöllistä ja pienissä määrin korjaavaa työtä. Tällä hetkellä Turun perusopetuksessa kuraattorin työ painottuu korjaavaan työhön. Kehittämistyön pohjalta tuli pohdittua, jos ennaltaehkäisevää kuraattorin palvelua olisi mahdollista saada niin yksilöllisistä sekä yhteisöllistä tukea varhaisempaan aikaan, vähentäisikö se nykyistä korjaavaa työtä perusopetuksessa? Näin ollen kuraattoreille jäisi enemmän aikaa ennaltaehkäisevään yhteisölliseen työhön perusopetuksessa.

Toimintamallien vaikuttavuutta näihin edellä mainittuihin kysymyksiin tulisi tutkia ja sitä, miten esiopetuksen henkilökunta on nähnyt kuraattoripalveluiden vaikuttaneen työhön ja miten vanhemmat näkevät ja tuntevat kuraattoripalvelut esiopetuksessa. Henkilöstön ja

vanhempien vastauksien pohjalta voidaan yllä esiteltyä tulevaisuuden mallia kehittää edelleen vastaamaan sen hetkisiä oppilashuollon tarpeita niin Turun kaupungissa kuin valtakunnallisesti, sillä opetus ja kulttuuriministeriöstä ei ole tullut yhteistä ohjeistusta kaupungeille siitä, miten esiopetuksen oppilashuoltopalveluita tulisi järjestää. Kehitetty tulevaisuuden toimintamalli vastaa osittain tai lähes kokonaan sitä tasoa minkä oppilashuoltolaki määrittää palvelun laajuudeksi.

7.3 Kehittämistyön ammatillinen pohdinta

Kehittämistyömme ammatilliset sekä eettiset pohdinnat liittyivät suurimmaksi osaksi prosessin kehittämisen aikana ilmi tulleisiin asia yhteyksiin, jotka koskivat epätasa-arvoista palvelun tarjontaa ja saatavuutta Turun kaupungin esiopetusalueilla. Haastavinta oli pohdita toteutuskelpoista ja realistista toimintamallia, mikä olisi asiakkaille yhdenvertainen ja toisaalta vastaisi kehittämistyön aikana saatujen tulosten tarvetta eri esiopetusalueilla. Tutkimuksellisessa kehittämisosaamisessa sisäistimme reflektiivisen, tutkivan kehittävän työotteen tutkiessamme muiden kaupunkien toimintamallia ja kehittäessä niiden pohjalta Turun kaupungin esiopetuksen kuraattoreiden toimintamallia. Toimintamallien arviointi ja raportointi yhdessä toimeksiantajan kanssa vahvistivat meidän opiskelijoiden reflektiivisiä taitoja.

Konkreettista asiakastyön osaamista emme kokeneet prosessin aikana, sillä emme olleet varsinaisessa yhteydessä asiakkaisiin kehittämistyön aikana. Sen sijaan sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen sekä kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen olivat läsnä useammin. Oppilashuollon ja varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmään tutustuminen teoriavaiheessa tukivat ja lisäsivät omaa tietämystämme sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisesta. Kehittämispäivässä moniammatillisen työryhmän merkityksen koimme olennaiseksi onnistuneen lopputuloksen saamiseksi.

Sosiaalialan ammattijärjestön Talentian mukaan sosiaalialan eettiseen osaamisen kuuluu tasa-arvoisuuden lisääminen. Kehittämistyön tavoitteena oli ajaa yhdenvertaista toimintamallia Turun esiopetuksen oppilaille, jotta kaikilla olisi samat oikeudet oppilashuoltoon esiopetusyksiköstä riippumatta. Toimintamallien toteutuminen ehkäisee huono-osaisuutta yhteiskunnallisella, yksilöllisellä ja yhteisöllisellä tasolla.

LÄHTEET

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Juva: Bookwell Oy.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Tammi.

Hujala, E. & Turja, L (toim.). 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kehakeskus 2018. Ammattinetti. Koulukuraattori. Viitattu 7.2.2018. http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/287_ammatti.

Kiviluoma, T. Koulukuraattorin monet roolit: Perehdytysopas koulukuraattorin työhön Turussa. 2010. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.2.2018. http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/12/2/287_ammatti.

Lahtinen, M. & Lankinen, T. 2015. Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. Tallinna: Tietosanoma.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>.

Mahkonen, S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Helsinki: Edita Publishing.

Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittämisen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Opetushallitus. 2015. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Tampere: Yliopistopaino.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Annettu Helsingissä 30.12.2013. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>.

Perusopetuslaki 628/1998. Annettu Helsingissä 21.8.1998. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>.

Perälä, M., Hietanen-Peltola, M., Halme, N., Kanste O., Pelkonen, M., Peltonen, H., Huurre, T., Pihkala, J. & Heiliö, P. 2015. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Opas 36. Helsinki.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tampere: Suomen painopaikka – Juvenes print. Viitattu 5.6.2018. Saatavilla: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>.

Sosiaali ja terveystieteiden ministeriö. STM 2017. Viitattu 28.11.2017. <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/projektisuunnitelmat>.

Talentia ry – Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. 2017. Arki, arvot ja etiikka – sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Tampere: Punamusta Oy.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Turku 2017. Viitattu 26.11.2017. <https://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/perusopetus/oppilaan-tuki/oppilashuolto>.

Turku 2018. Viitattu 31.1.2018. <http://www.turku.fi/palvelut/oppilashuolto>.

Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry. 2018. Viitattu 5.2.2018. <https://www.yhteiskunta-ala.fi/uutiset/koulukuraattorin-kelpoisuusehdot-muuttuivat>.

WEBROPOL-KYSELYN KYSYMYKSET

Kysely esiopetuksen opettajille ja varhaiskasvatuksen erityisopettajille. Tämä kysely on osa
Tämä kysely on osa opinnäytetyötämme, jonka tarkoituksena on tehdä selvitystyötä kuraattorin-
roolista ja tehtävistä esiopetuksessa.

Kiitos vastauksestasi!
Turun Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat
Karoliina Mäkinen ja Kaisa Niinivirta
Vastaathan 9.3 mennessä.

Perustiedot

1. Sukupuoli

Nainen
Mies
Muu

2. Koulutustausta

3. Työkokemus

4. Työskentely alue esim. keskusta, pohjoinen, eteläinen-alue

Oppilashuolto

5. Onko oppilashuoltolaki sinulle tuttu?

Erittäin
Osittain
Ei lainkaan
En osaa sanoa

6. Miten oppilashuolto toteutuu esiopetuksessanne?

7. Koetko oppilashuoltotyön tarpeelliseksi esiopetuksessa? Perustele vastauksesi.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Kuraattorin sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli ja tehtävät

8. Tiedätkö mitä kuraattorin tehtäviin kuuluu oppilashuollossa?

Kyllä
Ei
En osaa sanoa

9. Minkälaisena näet kuraattorin roolin esiopetuksessa?

10. Mitkä tehtävät kuuluvat mielestäsi kuraattorille esiopetuksessa?

11. Koetko kuraattorin tärkeäksi esiopetuksessa?

Erittäin tärkeäksi
Tärkeäksi
Osittain tärkeäksi
Ei välttämätön
Muu mikä

12. Minkälaisena näet varhaiskasvatuksen erityisopettajien roolin ja tehtävän tällä hetkellä?

13. Onko sinulla ideoita, ajatuksia tai muuta huomioitavaa liittyen kuraattorin rooliin/tehtäviin esiopetuksessa?

14. Olisitko kiinnostunut toimimaan opinnäytetyön kehittämistyöryhmässä?

Jos olet, ota meihin yhteyttä: Kyllä olen

En ole

WEBROPOL-GALLUP PÅ SVENSKA

Utredning för förskole lärare och speciallärares

Detta frågeformulär är en del av vår examensarbeten, som syftar till att undersöka en kurators roller och uppgifter i förskoleutbildning.

Vänligen besvara frågorna senast den 9.3. Tack för Er insats!"

Åbo Yrkenhögskola socionom studenter

Karoliina Mäkinen och Kaisa Niinivirta

Grundläggande

1. Kön?

- Man
- Kvinna
- Annat alternativ

2. Utbildning?

3. Arbetserfarenhet?

4. Område där du arbetar?

Elevvård

5. Känner du till elevvårdslagen?

- Mycket bekant
- Partiellt
- Inte alls
- Jag kan inte säga

6. Hur förverkligas elevvården i er förskoleverksamhet?

7. Anser du att det finns ett behov av elevvårdsarbete? Förklara ditt svar.

- Ja
- Nej
- Jag kan inte säga

Kurator och speciallärares

8. Vet du vilka uppgifter en kurator har inom elevvårdsarbetet?

- Ja
- Nej
- Jag kan inte säga

9. Vilken roll anser du att en kurator har i förskoleverksamheten?

10. Anser du att det finns ett behov av en kurator i förskoleverksamheten?

11. Vilka uppgifter anser du att en kurator borde ha i en förskoleverksamhet?

- Mycket viktigt
- Viktigt
- Delaktigt viktigt
- Inte nödvändigt
- Annat vad

12. Hur upplever du en speciallärares arbetsuppgifter samt yrkesroll inom förskoleverksamheten?

13. Skulle du vara intresserad av att delta i arbetsgruppen för utveckling av examensarbete?

Ifall du är intresserad, vänligen kontakta oss!

- Ja
- Nej

Muistiot

21.11.2017 Toimeksiantajan tapaaminen Yliopistonkadulla Sivistystoimen hallinnossa.

Paikalla perusopetuksen erityispalvelupäällikkö Tea Kiviluoma ja opiskelijat Mäkinen & Niinivirta

Keskusteltu seuraavaa:

- Kasvatus ja perheneuvola konsultaatio apua varhaiskasvatukseen
- Varhaiskasvatuksen esiopetus; toimintamalli
- Toimintamallit muissa kaupungeissa
- Koulukuraattorin asiakkaaksi ohjautumisen malli
- Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Jyväskylä ja Oulu kuraattoripalvelut esiopetuksessa -> saa laittaa sähköpostia
- Esiopetuksen oppilashuolto
- Esittely koulukuraattoripalvelut
- Oppilashuoltolaki, esiopetussuunnitelma, opetussuunnitelma, lait teoriapohjaa kehittämistyölle
- Pohdittu toimeksiantajan kanssa, sama kuraattori esiopetuksen ja koulun välillä.
- Perusopetuksen kuraattorit, miten näkevät työkentän?
- Mietitty alustavasti kehittämistyöryhmä
- Toimeksiantaja esitellyt kolmiportaista tukea.

4.12.2017 Karoliina osallistui harjoittelunsa aikana varhaiskasvatuksen erityisopettajien VEK- tiimiin, jossa käsittelylistalla oli kuraattori- kysely. Tiimi kokoontui Yliopistonkadulla Sivistystoimen hallinnossa.

Tiimiin osallistuivat Karoliinan lisäksi Anne Luoma, joka on varhaiskasvatuksen erityispalvelupäällikkö, Tiina Nokelainen, Tiina Kanerva, Eija Heinonen, Jenny Marttila, Sirkka Viili, Päivi Kulmala, Kerstin Björklund, Teija Routamaa, Tuija Sirkiä, Ilona Antila, Sari Vanha-Perttula, Anne Johansson, Ritva-Liisa Pihlainen, Minna Jalas, Mirja-Liisa Mörsky, Kirsti Vuorela-Sillanpää, Marja-Liisa Hjort, Anna Törnroos, Leena Saralehto ja Satu Lausmaa.

Karoliina oli esittänyt sähköpostitse seuraavat kaksi kysymystä varhaiskasvatuksen erityisopettajille etukäteen ja lisäksi hän esitti tiimissä kysymyksen yhteisöllisen oppilashuollon sujuvuudesta.

”Onko kuraattoripalveluille tarvetta varhaiskasvatuksen esiopetuksessa, minkälainen näkemys veoilla siitä on? Minkälaisena varhaiskasvatuksen erityisopettajat näkevät kuraattorin roolin varhaiskasvatuksen esiopetuksessa?”

Alussa ruotsinkielinen veo kertoi heidän puolella kokemuksien olevan todella hyvät ja yhteistyötä on kuraattoreiden kanssa. Kuraattoreita on kaksi ruotsinkielisten puolella. Ruotsinkielisellä puolella kuraattori mukana oppimissuunnitelmassa koulupsykologin lisäksi. Kuraattori tapaa esikoululaisia säännöllisesti. Veo ja kuraattori pitäneet "workshopia" esikoulun työntekijöille, esimerkiksi "Kun Huoli herää" asiasta. Kuraattori pitänyt esimerkiksi eskarilaisten tyttöporukalle tapaamisen, kun on esiintynyt kiusaamista.

Muutamia mainintoja siitä, että veot eivät edes tiedä oman alueensa kuraattoria ja koulupsykologia suomen kielisellä puolella:

- Kuraattorin työtehtävää ei tunneta, eikä koulutusta

- Useampi maininta tuli yhteisöllisestä oppilashuoltopalaverista, johon veokin oli kutsuttu. Muutama kertoi, että kuraattori ei ole näissä ollut paikalla tai jos on ollut niin ei ole ollut kovinkaan aktiivinen
- Yhteisöllisten palaverien käytäntö aika vaihtelevaa riippuen alueesta
- Pansion alueella erittäin tarpeellinen
- Kiusaamistilanteissa, vanhempien tukeminen kuraattori siltana
- Veoille tietoa kuraattorin tehtävistä
- Asia herätti muutamissa erittäin kiivasta keskustelua: Mietittiin perusteita, miksi ruotsin kielisten puolella homma toimii eri tavalla, vaikka suomen sekä ruotsinkielisillä sama esimies. Perään kuulutettiin tasavertaista kohtelua perheille ja lapsille
- Kaivataan yhtenäisiä ohjeistuksia yhteisölliseen oppilashuolto ryhmään

11.1.2018 Toimeksiantajan tapaaminen Yliopistonkadulla Sivistystoimen hallinnossa. Paikalla perusopetuksen erityispalvelupäällikkö Tea Kiviluoma ja opiskelijat Karoliina Mäkinen & Kaisa Niinivirta

Toimeksiantajan kanssa käsiteltiin:

- Ensi viikon kuraattoripalaverin esitystä pohdittu: aikaisemmin tehty powerpoint kehittämistyöpohjasta esitetään kuraattoreille.
- Muille kaupungeille laitettu sähköposti kysely, miten he toteuttavat esiopetuksen kuraattoripalveluita: Helsinkiin en saanut laitettua, sähköpostia ei tosiaan löydy. Heidän kanssa pitäisi ehkä sopia puhelinhaastattelu?

5.3.2018 Toimeksiantaja ja opiskelijat Turun sivistystoimialalla. Toimeksiantajan kanssa käytiin sen hetkisen työn edistymistä sekä keskustelua aiheesta. Samalla sovimme tulevan kehittämistyöpäivän ajankohtaisuudesta.

23.5.2018 Opiskelijoiden ja toimeksiantajan tapaaminen Yliopistonkadulla Sivistystoimen hallinnossa.

Käsiteltävänä oli opiskelijoiden suunnittelema Turun esiopetuksen kuraattoripalveluiden toimintamalli sekä koko sen hetkinen opinnäytetyö. Tulevaisuuden toimintamalli oli toimeksiantajan mukaan toteutuskelpoinen. Opiskelijat saivat viimeisiä vinkkejä, mitä lisätä opinnäytetyöhön. Alustavaa pohdintaa oli myös opinnäytetyön esittämisestä syksyllä 2018.